

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 34.

Lördagen den 25 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 272, med förslag till förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m.; och

nr 273, med förslag till förordning om höjning av utskiftningskatten; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 274, angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1940/41; och

nr 275, angående vissa utökningar av arméorganisationen m. m.

§ 2.

Föredrogs var efter annan de på bordet liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 269 av herr *Staxäng m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 270 av herr *Lövgren m. fl.*; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 271 av herr *Lithander.*

§ 3.

Föredrogs men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 183.

§ 4.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 mars 1940 dagtecknad proposition, nr 115, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag dels anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., dels ock föreslagit riksdagen att å sjätte huvudtiteln för budgetåret 1940/41 till statens biltrafiknämnd anvisa vissa belopp.

Nämnda proposition hade hänvisats, i vad avsåge anvisande av anslag till statens biltrafiknämnd, till statsutskottet samt i övrigt till lagutskott. I sistnämnda avseende hade propositionen behandlats av andra lagutskottet.

I samband med behandlingen av den på andra lagutskottet ankommande delen av propositionen hade utskottet förehaft åtskilliga inom riksdagens kamrar väckta, i utlåtandet närmare angivna motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till förordning

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 34.

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. riksdagen ej funnit skäl att däremot göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit;

B) att motionerna I: 158 och II: 215, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna I: 27, I: 159, II: 58, II: 146, II: 216 och II: 242 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Löfvander, Forslund* och *Nils Elowsson*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hermansson** i Norrköping: Herr talman! Då jag biträtt det föreliggande förslaget till förordning om yrkesmässig automobiltrafik, fastän detta förslag på vissa punkter avviker från det förslag till förordning, som på sin tid avlämnades av 1936 års trafikutredning och som jag också utan någon reservation biträdde, har jag känt mig manad att med några ord motivera min anslutning till utskottets förslag i ärendet.

Förslaget går ut på att riksdagen skall godkänna Kungl. Maj:ts förslag till förordning. Jag vill då allra först framhålla, att trafikutredningens betänkande åtminstone i vissa viktiga avseenden utgjorde resultatet av en kompromiss emellan olika uppfattningar och olika intressen, som voro representerade i utredningskommittén. Härav följer också, att en enskild kommittéledamot icke gärna kan behöva känna sig alltför mycket bunden av alla de bestämmelser i kommittéförslaget, som han en gång i enighetens intresse har varit med om att tillstyrka. Det är också förklarligt, om man i dessa tider icke gärna känner sig benägen att tvista om några mindre betydelsefulla detaljer i ett förslag till förordning, som man i huvudsak gillar. Skillnaden mellan de båda förslagen är i verkligheten icke heller så stor, och den är i många avseenden mera skenbar än verklig.

Propositionen bygger i allt väsentligt på trafikutredningens förslag, och den lilla skillnad, som finns, minskas för övrigt också genom departementschefens motivering för en del av de ändringar, som gjorts. Jag tänker då alldeles särskilt på den i motoristkretsar omdiskuterade definitionen av begreppet yrkesmässig biltrafik, som förekommer i § 1 i den föreslagna förordningen. Utredningen hade på denna punkt föreslagit, att yrkesmässig biltrafik skulle anses förekomma, då »bil jämte förare tillhandahålles annan mot ersättning». Departementschefen och utskottet vilja däremot behålla den nuvarande definitionen, som säger, att med yrkesmässig automobiltrafik skall förstås sådan »trafik, i vilken automobil jämte förare mot ersättning tillhandahålles allmänheten för person- eller godsbefordran». Det är tydligt, att den sistnämnda formuleringen ger en betydligt snävare innebörd åt begreppet yrkesmässig automobiltrafik än det hade fått i utredningens förslag. Om man emellertid tager hänsyn även till departementschefens motivering för förslaget att bibehålla den nuvarande definitionen — och det är alldeles säkert, att denna motivering i framtiden kommer att ha en viss betydelse för förordningens tillämpning — så kan jag för min del icke finna, att det är något större svalg befäst emellan de båda förslagen. Skillnaden blir för övrigt ännu mindre, om man tager hänsyn till att utredningens förslag om en utvidgning av området för yrkesmässig biltrafik åtföljdes av en motivering, som i verkligheten förordade en inskränkning av samma område.

De ändringar, som ha gjorts på andra punkter i utredningsbetänkandet, äro

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.) enligt min mening av ännu mindre betydelse. En del av dessa ändringar kan kanske ur olika intressesynpunkter betraktas som förbättringar, en del andra kan kanske ur samma synpunkter betraktas som försämringar. För egen del lutar jag åt den åsikten, att de gjorda förbättringarna väga betydligt tyngre än de eventuella försämringarna, och om man vill se den föreslagna förordningen som ett sammanhängande helt, så kan man med fullt fog påstå, att den kommer att fylla ett länge känt behov, och att den därför också bör godtagas av riksdagen. Jag är också livligt övertygad om att både den stora allmänheten och trafikutövarna själva komma att känna sig ganska tillfredsställda med de ändringar av bestämmelserna rörande den yrkesmässiga automobiltrafiken, som nu komma att beslutas. Allt detta gör, att jag trots vad som tidigare förevarit anser mig kunna med bibehållen självaktning biträda utskottets förslag i dess helhet.

Alla lagar och förordningar, som rört motortrafiken, ha präglats av det förhållandet, att bilismen varit stadd i en kraftig och ohämdad utveckling. Bilismen har med andra ord utvecklats så hastigt, att lagstiftningen icke alltid hunnit anpassa sig efter de växlande förhållandena. Denna utveckling har nu för tillfället avbrutits av kriget och kristiden, men den kommer med all säkerhet att fortsätta, när de normala tiderna, som vi hoppas, en gång återkomma. Man kan alltså förutsätta, att icke heller de bestämmelser, som nu beslutas, skola komma att gälla för all framtid, utan att de förr eller senare måste ändras och kompletteras i olika avseenden. Men om jag skulle våga mig på att göra ett allmänt uttalande om det förslag till förordning, som nu är föremål för kammarens behandling, så vill jag särskilt framhålla att denna förordning skiljer sig från tidigare förordningar av samma slag därigenom, att den är mera elastisk än sina föregångare, och att den således icke kommer att lägga hinder i vägen för att biltrafiken inom förordningens ram kan anpassa sig efter de olika förhållanden, som kunna förekomma på olika orter och under olika tider. Förordningen kommer även att skapa en större enhetlighet i myndigheternas handhavande av den yrkesmässiga biltrafikens angelägenheter. Den är befriad från de äldre förordningarnas stelbenthet och ger de tillståndsgivande myndigheterna vidsträckt möjlighet att laga efter lägligheten och anpassa sig efter de olika situationernas krav. Härigenom vinnes också, så långt jag kan bedöma saken, den fördelen, att allmänheten kan bli bättre betjänad än tidigare och att den tillgängliga bilparken kan komma att utnyttjas på ett ur nationalekonomisk synpunkt mera tillfredsställande sätt än tidigare.

Förordningen, jag vill tillägga detta, är icke skriven för de kristidsförhållanden, som nu råda, utan för normala förhållanden, och utskottet har därför också förutsatt, att det kan bli nödvändigt att uppskjuta ikraftträdandet av densamma till en senare tidpunkt än den, som föreslagits i propositionen, samt att, om förordningen sättes i kraft, de kristidsförordningar, som kunna bli erforderliga, fastställas att gälla vid sidan av de nu föreslagna bestämmelserna. Då jag anser det överflödigt att nu ingå på några detaljer i den föreslagna förordningen, får jag efter denna allmänt hållna deklaration yrka bifall till utskottets hemställan i ärendet.

Herr Henriksson: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Arnemark i denna kammare väckt en motion, som rör § 18 i den föreslagna förordningen. Genom den paragrafen avses att reglera, hur det skall förfaras med ett trafik-tillstånd, då tillståndshavaren avlider, samt de efterlevandets rättsliga ställning i den då uppkomna situationen. Tidigare har det icke funnits några i författningstext uttryckta regler i ämnet, men det har utbildats en praxis,

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.) som allmänt tillämpats över hela landet åtminstone till år 1935, då ett avsteg gjordes, som jag senare skall återkomma till. Den praxis, som utbildats, har varit grundad på det allmänna rättsmedvetandet. Den har möjliggjort för en tillståndshavare att överlåta sin rörelse och därvid få tillbaka i rörelsen investerat kapital. Den har också möjliggjort för efterlevande att vid trafik-tillståndshavares frånfälle, om de av den tillståndsgivande myndigheten befunnits härför lämpliga, få fortsätta den rörelse, som den avlidne drivit, och på det viset i fortsättningen skaffa sig sin bärning. De efterlevande ha även haft möjlighet att överlåta rörelsen.

År 1935 gjordes av överståthållarämbetet i Stockholm ett ganska betydelsefullt avsteg från den hittills tillämpade praxis. Överståthållarämbetet dekreterade, att avlidna trafik-tillståndsinnehavares änkor och söner icke längre skulle få fortsätta rörelsen annat än under en viss kortare avvecklingsperiod. Sedan skulle tillståndet överlämnas till andra.

Detta dekret har vållat mycket betydande svårigheter och besvärligheter, icke minst därför, att man, när denna nya praxis här i Stockholm började tillämpas, icke gjorde något som helst undantag eller stipulerade någon övergångstid för alla de fall, då tillståndshavaren vid rättighetens övertagande hade erlagt ersättning för good-will. Jag vill påpeka, att det har varit med tillståndsmyndighetens goda minne, som ersättning för good-will betalats, och det har t. o. m. förekommit, att uppgörelse om överlåtande av trafikrättighet träffats inför tillståndsmyndigheten, och att pengarna därvid lagts upp på bordet. Det hade varit rätt och billigt, om den tillståndsgivande myndigheten hade tagit någon hänsyn till detta förhållande. Man kan ju icke förundra sig över, att en person, som i sådan ordning betalat good-will för att erhålla sin rättighet, icke kunnat tänka sig annat än att allt varit fullt korrekt. Tillståndsmyndigheten hade ju själv medverkat till att transaktionen kommit till stånd. Ö.Å:s nya praxis har emellertid fått till följd, att det kapital — vanligen sparkapital men ofta även lånat kapital — som investerats i trafikrörelse, gått förlorat, då rörelsen, sedan tillståndsinnehavaren avlidit, måst upphöra efter en kortare avvecklingstid. På det sättet har här i Stockholm det s. k. droskänkeproblemet uppkommit.

Frågan om den yrkesmässiga automobiltrafiken behandlades av 1936 års trafikutredning, vilken även framlade det förslag till regler, som denna proposition bygger på. Herr Hermansson påpekade detta i sitt anförande. Trafikutredningens formulering av § 18 överensstämmer med mom. 1 i Kungl. Maj:ts förslag. Formuleringen inrymmer — åtminstone såvitt jag kan tolka den — möjlighet till fortsatt tillämpning av den praxis, som hittills varit rådande i hela landet med undantag för Stockholm och ett par platser, där man följt Stockholms exempel. Där står talat om att rörelsen efter medgivande av tillståndsmyndighet skall kunna överlåtas på annan och att man då skall förete mellan parterna upprättat avtal. I ett dylikt avtal kan självfallet intagas bestämmelser om ersättning ej blott för automobiler, tillbehör och andra inventarier utan även för good-will. Emellertid har departementschefen i sitt förslag gjort ett tillägg. Han har tillfogat ett 2 mom., som är av följande lydelse: »Avlider tillståndshavare, vilken bedrivit yrkesmässig trafik såsom självständigt yrke, må den tillståndsgivande myndigheten, på framställning av dödsboet, såsom villkor för tillstånd, som beviljas annan i stället för den avlidne, föreskriva skyldighet för den nya tillståndshavaren att i viss omfattning inlösa den eller de automobiler, som den avlidne eller dödsboet använt i sin trafikrörelse. I samband med sådan föreskrift äger myndigheten jämväl meddela erforderliga bestämmelser för reglerande av inlösningsplikten.»

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)

Utskottet säger i sitt betänkande — och jag förmodar detta också är departementschefens uppfattning — att detta tillägg tillkommit med hänsyn till stärbhusdelägarna. Jag har för min del mycket svårt att förstå, hur detta skulle kunna vara fallet. Jag har det intrycket, att det i stället kommer att få till följd, att överståthållarämbetets i Stockholm praxis kommer att tillämpas i hela landet. Jag har svårt att tänka mig, att, om detta förslag antages, någon överlåtelse i fortsättningen kommer att träffas i enlighet med 1 mom. Ingen tror väl, att en person, som ämnar söka tillståndsbevis för trafikrörelse, skulle träffa ett avtal med stärbhuset efter en avlidne trafik-tillståndshavare om ersättning icke blott för inventarier utan även för goodwill, då han enligt 2 mom. antingen kan slippa undan all ersättning eller, om stärbhusdelägarna göra framställning därom, på sin höjd åläggas att inlösa den eller de automobiler, som den avlidne eller stärbhuset använt i sin rörelse. Jag kan för min del icke förstå annat, än att detta andra moment fullständigt slår ihjäl allt det positiva, som det första momentet innehåller.

Det talas om den eller de automobiler, som den avlidne använt i sin rörelse. En droskbil med sin speciella konstruktion har icke stort värde annat än som en integrerande del av trafikrörelsen. En droskbil, såld i den allmänna marknaden, betingar på sin höjd 300—400 kronor, därför att den kan endast användas för detta speciella ändamål. Då komma vi alltså fram till det, att om en överlåtelse skall ske enligt 2 mom., får ägaren en ganska blygsam ersättning för den material, som finnes. I de allra flesta fallen komma dessa pengar att gå till de leverantörer av bilar, som ha avbetalningskontrakt med trafik-tillståndshavaren. Resultatet blir, att de efterlevande icke få någon som helst möjlighet att få tillbaka det i rörelsen investerade kapitalet.

Jag vill i detta samband fråga: När man nu skall knäsetta denna nya praxis över hela landet, hur skall det gå med alla dem, som ända intill senare tid betalat goodwillersättning för att få trafik-tillstånd. Det har nyligen förekommit, att sådant skett med de tillståndsgivande myndigheternas goda minne.

Här blir alltså även följderna, att det sparkapital, som investerats, fullständigt går till spillo. Jag har mycket svårt att förstå, att detta kan vara rätt och billigt.

På sid. 34 i utskottets betänkande lämnas en redogörelse för yttranden, som inkommit till utskottet. Man har där meddelat, att det inkommit yttranden dels från företagareorganisationer och dels från andra. Detta framlägges på sådant sätt, att man får fram ett motsatsförhållande emellan företagarnas och de anställdas yttranden. Det är emellertid rätt märkligt att finna att på företagaresidan ha riksorganisationerna inom trafikbilbranschen yttrat sig, medan på de anställdas sida man endast återfinner Stockholms automobilföräres fack-förening.

Såsom problemet nu blivit upplagt av Kungl. Maj:t är det icke längre endast en stockholmsfråga, utan det är en fråga, som rör hela riket. Jag skulle därför vilja tillåta mig att rikta en direkt fråga till utskottets ledamöter: Har utskottet hört Svenska transportarbetareförbundet? Om så icke är fallet, skulle jag vara tacksam att få veta, varför man icke infordrat den uppfattning, som kan företrädas på detta håll, när det här är fråga om bestämmelser för hela riket. Och om man hört förbundet, skulle jag vara intresserad att få veta, varför icke vi övriga fått del av detta genom utskotts-betänkandet.

Här säges det, att principiellt kan arvsrätt icke medgivas. Det framhålles av både departementschefen och utskottet. Jag har heller aldrig tänkt mig någon ovillkorlig arvsrätt. Ty i själva denna principfråga rörande karaktären av ett tillståndsbevis har jag nog ungefär samma uppfattning som departementschefen och utskottet.

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)

Men jag måste å andra sidan mycket bestämt reagera mot, att de efterlevande skola hava en *sämre* ställning än andra.

Departementschefen säger på sid. 135 i propositionen: »Principiellt kan arvsrätt till rättigheter av förevarande slag icke erkännas. Detta får givetvis icke föranleda, att icke stärbhusdelägare framför annan sökande kan ifrågakomma till erhållande av den avlidnes trafiktillstånd, därest han härför befinnes *mest* lämplig.»

Jag undrar, varför det ej skulle kunnat vara tillräckligt, om de varit *lika* lämpliga. Jag anser för min del, att vid lika lämplighet böra de efterlevande hava viss företrädesrätt. Man kan då fråga: Varför böra de hava det? Jo, därför att ett bestående företag har ett speciellt värde ej blott för ägaren utan även för de anställda och för samhället.

Jag påpekade förut, att bilarnas värde hänger ihop med företaget såsom fortbestående enhet. Likadant är det i övriga avseenden. För man över tillståndet till en annan och raserar ett bestående företag bli ej blott ägarna berövade sina sparmedel, utan de anställda bli även arbetslösa. Jag vill nämligen påpeka, att om det vid ett företag finnes 3—4 anställda, som äro i åldern 50—60 år, och detta företag ej får fortsätta, bli dessa äldre människor i regel berövade sina utkomstmöjligheter. Ty de nya företagen taga icke in personer i denna ålder utan söka helst få yngre personal anställd.

Icke heller kan det ur samhällets synpunkt, såvitt jag förstår, vara önskvärt att på detta vis rasera ekonomiska värden. Jag tycker, att det är ett väl högt pris att betala för överståthållarämbetets efter allt att döma ganska känsliga prestige på denna punkt.

Detta problem är en detalj i det stora problemet om den enskildes rättsliga ställning i förhållande till samhället. Jag är för min del fullt införstådd med att då en påtaglig samhällsnytta så kräver, bör den enskildes rätt komma i andra rummet. Men jag vill å andra sidan betona, att samhället i största möjliga utsträckning bör akta och taga hänsyn till den enskildes rätt. Ty om man ej gör så, kan det komma otrevliga bakslag.

Vår motion utmynnar i en hemställan, att riksdagen skulle göra en sådan ändring i propositionens förslag, att 2 mom. skulle utgå och att till 1 mom. skulle komma ett tillägg, där man sade ifrån, att en viss företrädesrätt skulle givas de efterlevande, när det vore fråga om trafiktillstånd. Då det nu visat sig, att man på denna sista punkt reagerat så starkt, skall jag tillåta mig att här föreslå en annan lösning av frågan, nämligen att 18 § erhåller den lydelse, som enhälligt föreslagits av 1936 års trafikutredning, d. v. s. med 2 mom. i Kungl. Maj:ts förslag borttaget.

Jag anhåller fördenskull att få yrka, att motiveringen till 18 § ändras efter första stycket å sid. 35 sålunda:

»..... är avsedd att tillvarataga.

De i mom. 1 föreslagna bestämmelserna utgöra icke något hinder för att de tillståndsgivande myndigheterna kunna, i den mån objektiva skäl befinnas föranleda därtill, låta tillståndet överflyttas på änka eller annan stärbhusdelägare. Dessa bestämmelser möjliggöra även för stärbhuset att på annan person, som prövats lämplig, överlåta rörelsen på avtalsvillkor, som av den tillståndsgivande myndigheten kunna anses skäliga.

Då så är förhållandet, kommer, såsom även påpekats i motionen II:242, det av Kungl. Maj:t föreslagna 2 mom. endast att verka inskränkande på rörelsefriheten vid prövningen. Ur dessa synpunkter måste den formulering av 18 §, som enhälligt föreslagits av 1936 års trafikutredning, vara att föredraga, i enlighet varmed 2 mom. bör utgå.»

Häruti instämde herr *Arne*mark.

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Denna fråga är ju, som bekant, redan avgjord i första kammaren. Det är väl knappast tänkbart, att det blir något annat beslut här i dag i andra kammaren. Från denna utgångspunkt torde man kunna högst väsentligt förkorta diskussionen i frågan.

För min del vill jag emellertid giva till känna, att jag känt mig mycket tveksam inför att i en situation som den nuvarande tillstyrka tillkomsten av ett nytt statsorgan, d. v. s. denna trafiknämnd, som av Kungl. Maj:t föreslagits. Tiderna äro ju icke just sådana nu, att det är tacknämligt att gå in för att framskapa nya statsorgan. De kunna utveckla sig till ämbetsverk, något som är så vanligt. Man börjar med litet. Så ett, tu, tre ha vi ett stort verk.

Jag har emellertid böjt mig för Kungl. Maj:ts motiv. Det har jag gjort bland annat därför, att hela den proposition, som här framlagts, är ju byggd på tillkomsten av ett sådant nytt statsorgan. Men jag skulle vilja passa på — till den verkan det hava kan — att uttala den förhoppningen, att det dock icke så småningom blir ett nytt, stort ämbetsverk med en massa byråchefer och övriga tillbehör, utan att vederbörande statsråd ser till, att denna institution håller sig inom ett tämligen begränsat storleksområde i fortsättningen.

Nu har det emellertid sagts, att skapar man den trafiknämnd, som här föreslås, med minst sju medlemmar, ger man på det sättet möjlighet för olika intressen att göra sig gällande och föra sin talan i denna institution vid avgörandet av frågor, som beröra biltrafiken. Det är på grund av denna motivering som jag för min del har böjt mig och gått med på det föreliggande förslaget.

Jag uttalar den förhoppningen, att tillkomsten av detta organ — där det skall sitta representanter från olika intresseområden — när det gäller biltrafiken, skall leda till större *borgfred* inom detta område, än vad vi haft hittills. Ty här har det ju varit — det veta vi alla — mycket hetsiga strider mellan olika intressen och representanter för dessa olika intressen.

Detta är ett uttalande i allmänhet om det föreliggande förslaget. Sedan finnes det kanske icke så stor anledning att diskutera detaljerna, som herr Hermansson sade. Emellertid har herr Henriksson varit inne på droskrättigheterna och framfört en annan uppfattning än den, som utskottet anslutit sig till. Jag vill då särskilt betona, att i denna punkt är det ett enhälligt utskott, som står bakom utskottets uppfattning. Jag har knappast hört någon vidare opposition i utskottet på denna punkt, så att den opinion, som herr Henriksson företräder, måtte åtminstone i riksdagen hava mycket ringa anslutning.

Nu sade herr Henriksson, att hans motion går icke ut på att åstadkomma en arvsrätt inom detta område, sålunda att dödsbodelägarne, änkor och efterlevande, alltid skulle ha rätt att få tillstånd, d. v. s. att om en droskrättighet bleve ledig skulle den ärfvas av änkan eller sonen. Ja, men motionens syfte liknar dock, skulle jag vilja tro, ganska mycket en arvsrätt. Det står ändock talat om företrädesrätt till erhållande av tillstånd etc. Nu har herr Henriksson frånfällt motionens yrkande och framlagt ett annat yrkande. Herr Henriksson har föreslagit, att en viss bestämmelse skulle falla bort i propositionen, där det talas om att den, som övertager en droskrättighet, skulle vara skyldig att till dödsboet betala en viss ersättning. I det fallet kom herr Henriksson även in på frågan, huruvida icke vederbörande också skulle vara skyldig att betala för goodwill. Men det finnes ingenstädes omnämnt i propositionen eller utskottets utlåtande, att det skall utgå någon sådan betalning, utan betalningen skall, såvitt jag kunnat finna, utgöra endast en skälig ersättning för vad dessa inventarier, som det här är fråga om, kunna

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.) anses värda, och icke en ersättning för goodwill. Och till yttermera visso har man sagt i utskottets utlåtande, att skulle vederbörande icke komma överens, skall det tillsättas en särskild värderingsnämnd, som skall avgöra, hur mycket som skall betalas. Men denna värderingsnämnds uppskattning skall icke taga hänsyn till någon goodwill, utan värderingsnämnden skall uppskatta värdet överhuvud taget av inventarierna till rimligt pris. Det är givet, att även med denna uppskattning det kanske kommer att bli svårt för den, som vill övertaga en sådan här rättighet, att skaffa sig pengar att köpa dessa saker.

För min del vill jag säga, att jag kan ej betrakta en sådan här droskörrelse och överhuvud taget en sådan här rörelse med bil, som är grundad på tillstånd från det allmänna, som ett slags privat företagareverksamhet, för vilken vid dödsfall skulle gälla samma arvsrättsbestämmelser som gälla för den privata företagareverksamheten. Jag betraktar fastmera hela denna rörelse, som bedrivs inom samhällena — särskilt i Stockholm — som en stor gemensam åkerirörelse, bedriven av personer, som var och en fått ett tillstånd att bedriva rörelsen. När detta tillstånd upphör, exempelvis genom att innehavaren dör, erkänner jag gärna, att det nog kan vara ganska önskvärt, om man kan ordna så, att änkan får fortsätta rörelsen. Utskottet har också sagt ifrån, att när det kan ordnas så, att änkan fortsätter rörelsen, utan att andra legitima intressen förfördelas, skall detta ske. Men att änkan under alla förhållanden skall åtnjuta denna företrädesrätt har det icke funnits någon i utskottet som velat vara med om. Det är ju att märka, att i en sådan stor, gemensam åkerirörelse finnas dock personer, som tjänat för Rakel — för att använda en biblisk jämförelse — i många, kanske tjugo år, och i dylika fall är det väl lika rimligt, att dessa få överta rörelsen, om de kunna skaffa sig de ekonomiska förutsättningarna, som att änkan eller en ung son till den förre innehavaren skall erhålla denna rätt. Och jag får verkligen säga, att skulle vi genomdriva en sådan princip, som den som motionärerna gått in för, skulle t. ex. också en gammal statstjänare vid avgången från sin befattning lika gärna kunna göra anspråk på att hans son, vid faderns frånfalle eller pensionering, finge rycka in och erhålla en motsvarande befattning inom statsförvaltningen. Men detta tillåtes som bekant icke. Det här framställda motionskravet är i varje fall bra likt en anordning av det slag jag nu antytt. Utskottets mening härvidlag är naturligtvis den, att kan man ordna det så, att de efterlevande, utan att man förfördelar andra legitima intressen, få fortsätta rörelsen, vill utskottet vara med om detta. Men kräva andra, mera legitima intressen, att annan person skall övertaga rörelsen, skola dessa intressen i första hand tillgodoses.

Det finns visserligen ytterligare en hel mängd detaljer, som man skulle kunna beröra, men eftersom det huvudsakligen är denna punkt, som nu är föremål för diskussion, skall jag inskränka mig till att från dessa utgångspunkter yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Henriksson**, som för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Herr Hages jämförelse med den äldre statstjänstemannen var av en något egenartad karaktär. Att en son till en statstjänsteman skulle kunna göra anspråk på att få efterträda fadern lär väl i alla fall för var och en som något tänker sig in i detta te sig tämligen orimligt. Skillnaden mellan statsförvaltningen och en privat trafikrörelse ligger i öppen dag. Beträffande den sistnämnda är det ju fråga om folk som investerat sitt sparkapital i en rörelse, och det är detta jag försökt betona.

Även om nu utskottet varit enhälligt, som herr Hage yttrade, varigenom

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
han väl förmenar att min uppfattning skulle kunna anses diskvalificerad i första rondan, så är det ändå inte så säkert att min uppfattning behöver vara alldeles felaktig. Det kan ju förekomma att ett utskott, som i ett stort betänkande har en massa detaljfrågor att ta hänsyn till, kanske inte lägger vikten vid just den tankegång beträffande en viss detalj, som en motionär försökt understryka.

Jag har frågått mitt yrkande beträffande tillägget, emedan även jag ville vara så tillmötesgående som möjligt och därför inte ville hålla på kravet om inskrivning i förordningen, att man vid överlåtelse skulle ta hänsyn till de efterlevande — ehuru jag hoppas att man skall göra det i alla fall. Något förslag om arvsrätt är inte ens inskrivet i vår motion, utan vad det även där gäller är en prövning från myndigheternas sida av lämpligheten hos de sökande. Den good-will, som herr Hage talade om, är något som myndigheterna i hela landet vid dylika överlåtelse brukat ta hänsyn till, och den är av sådan karaktär, när det gäller en droskrörelse, att krav i detta avseende onekligen ha ett visst berättigande.

Herr Hage, som jämväl för kort gemäle erhöi ordet, anförde: Herr talman! Jag ville bara påpeka, att beträffande det kapital, som investerats av en förutvarande innehavare av sådan rörelse, som det här är fråga om, föreslår utskottet en sådan formulering av lagtexten, att en ersättning skall utbetalas genom att den, som övertar rörelsen, skall bli skyldig att i viss omfattning inlösa de inventarier, som använts i rörelsen. Utskottet har således beaktat denna synpunkt, och därför är det ganska egendomligt, att herr Henriksson går emot det förslaget. Det avser ju ändå att försöka åstadkomma, att den, som lagt ned kapital i en sådan rörelse, eller i varje fall hans dödsbo, skall få ersättning härför.

Herr talmannen lämnade, likaledes för kort gemäle, ånyo ordet till

Herr Henriksson, som yttrade: Herr talman! Jag noterade med stor tillfredsställelse att herr Hage gjort denna deklaration från utskottets sida. Då kan alltså en tillståndshavare från ett grannlän, som inte för så förfärligt länge sedan investerat 10,000 kronor i en trafikrörelse, hoppas att åtminstone hans familj vid hans eget fränfalle beredes möjlighet att få tillbaka dessa pengar och inte bara 300 à 400 kronor för gamla bilar, som man befarat. Det är som sagt med tillfredsställelse jag noterar, att man på detta sätt tänker sig en återbetalning av det investerade kapitalet.

Härefter anförde:

Herr Hermansson i Norrköping: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Henrikssons anförande säga, att jag lika mycket som han hyser medkänsla med de kvinnor, som förlorat sitt manliga stöd i livet, allra helst om dessa kvinnor leva i fattigdom och ekonomiska svårigheter. Detta kan dock inte hindra mig från att konstatera, att det ges många strålande exempel på att det finns kvinnor, som klarat sig alldeles utmärkt utan något sådant stöd hela livet igenom.

Jag har heller ingenting att invända emot att de efterlevande överhuvud taget böra få njuta frukterna av en avliden makes eller faders arbete. Jag kan emellertid inte inskränka mig till att tycka synd endast om en liten grupp av änkor och efterlevande, utan jag hyser samma medkänsla med alla de kvinnor och familjemedlemmar, som kommit i en tråkig belägenhet genom försörjarens fränfalle. Jag kan därför inte heller gå med på att det skulle

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.) vara mera synd om en änka därför att hon varit gift med en person, som haft tillstånd att utöva yrkesmässig biltrafik, än om hon t. ex. varit gift med en skraddare eller skomakare eller låt oss säga en anställd chaufför. Jag tycker det är lika synd om alla dessa änkor.

Det förefaller emellertid som om särskilt bilägaränkorna åtminstone i ett avseende skulle vara betydligt bättre ställda än alla andra änkor i Sveriges land. Det har nämligen visat sig att just denna änkegrupp har en härskara av ridderliga kavaljerer, som vid alla tillfällen stå beredda att framföra deras önskemål och bevaka deras intressen, vilket andra änkor i allmänhet inte ha. Jag känner inte anledningen till detta förhållande utan vill endast konstatera faktum. Det påstås emellertid att de »motoriserade» herrarna ha vissa fördelar i umgänget med sina medmänniskor, och det kan ju hända att det är på samma sätt med de »motoriserade» änkor. Det framgår i varje fall av herr Henrikssons anförande, att det inte är något fel på hans förbindelser med droskägaränkorna i Stockholm.

Vad herr Henriksson velat åstadkomma med sin motion är att det skulle skrivas in i författningen, att en avliden trafikutövares änka eller annan anhörig skulle ha företräde vid övertagandet av det trafikillstånd, som blivit ledigt genom innehavarens död. Herr Henriksson gjorde här någon ändring av yrkandet i motionen, som jag inte riktigt kunde uppfatta, men jag förstår att han fortfarande håller på detta företräde för stärbhusdelägarna, när en trafikutövare har avlidit, även om han nu i något avseende ville ändra på formuleringen. Jag vill då framhålla att riksdagens bifall till ett sådant yrkande skulle komma att skapa fullkomligt orimliga förhållanden. Det skulle nämligen betyda att ett av statliga myndigheter meddelat trafikillstånd komme att betraktas som ett ärftligt privilegium inom innehavarens släkt. Herr Henriksson får bedyra hur mycket som helst att detta inte är hans avsikt; man kan ändå inte tyda motionens yrkande på något annat sätt, än att det är just detta han vill genomföra. Om statsmakterna accepterade en sådan uppfattning, skulle det i själva verket komma att uppstå ett nytt frälse i gamla Sverige. Vi skulle få en sorts »bilåkaradel», som så småningom skulle bli ensam om att få utöva den yrkesmässiga biltrafiken i vårt land. Sådan trafik skulle med andra ord inte få bedrivas av andra personer än dels de änkor, som varit gifta med en trafikbilägare, och dels personer, som råkat födas i en bilåkarfamilj. Jag förmodar att herr Henriksson inte på allvar inbillar sig, att han kan lura andra kammaren med på en sådan galenskap. En medlem av en avliden trafikbilägars familj bör naturligtvis ha samma lagliga rätt att söka och erhålla ett ledigt trafikillstånd som alla andra, och denna rätt är det ju heller ingen människa som vill frångå dessa familjemedlemmar. Myndigheterna ha hittills tagit all möjlig hänsyn till de avlidna bilägarnas familjemedlemmar, och frågan är om inte vissa myndigheter sträckt sig alltför långt i tillmötesgående gentemot trafikutövarnas efterlevande på bekostnad av andra berättigade intressen.

Det har emellertid vid något tillfälle förekommit att stärbhusdelägare efter en avliden trafikutövare fått vidkännas vissa förluster, emedan de nödgats realisera de i rörelsen använda bilarna till underpris. Hädanefter kommer även denna risk att bli betydligt mindre genom att det i förordningen bestämmes, att den tillståndsgivande myndigheten på framställning av stärbhuset kan ålägga den nye tillståndshavaren att inlösa de bilar, som den avlidne använt i sin rörelse. Om den som vill övertaga tillståndet vägrar att på rimliga villkor överta dessa bilar, kommer han också att få avstå från själva tillståndet. Och det blir då någon annan, som vill och kan betala för dessa bilar vad de i verkligheten äro värda, som får bedriva rörelsen i fortsättningen.

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)

Jag vill gärna bekänna, att det är med stor tvekan jag gått med på att införa denna bestämmelse i förordningen, då jag ansett, att man därmed kanske i alltför hög grad gynnar trafikbilägarnas efterlevande. Men då jag inte reserverat mig mot beslutet på denna punkt anser jag mig också ha sträckt mig så långt, som man överhuvud taget kan göra i syfte att tillvarata de omtalade änkornas och familjemedlemmarnas intressen. Jag vill dessutom påpeka att den nya förordningen kommer att medföra även en annan viktig förman för trafikutövarnas dödsbon, som inte finns införd i de nuvarande bestämmelserna. Förordningen ger nämligen ett sådant dödsbo rätt att fortsätta den avlidnes rörelse under ett år efter dödsfallet, varigenom de efterlevande få mycket god tid på sig att ordna de ekonomiska problem, som blivit aktuella genom dödsfallet.

Jag tror också att herr Henriksson liksom trafikbilägarförbundet, som har uttalat sin mening i en skrivelse till utskottet, fallit offer för ett missförstånd då han gör gällande, att trafikutredningens förslag skulle bättre än propositionen tillgodose änkornas och familjemedlemmarnas intressen. Propositionen innehåller ju precis samma bestämmelser rörande dessa frågor som trafikutredningens betänkande. Men utöver dessa av trafikutredningens förordade bestämmelser innehåller propositionen även det nyssnämnda tillägget om skyldighet för den nye trafikutövaren att inlösa de i rörelsen använda bilarna. Inlösningsskyldigheten ventilerades visserligen också i trafikutredningens motivering, men fanns inte upptaget i förslaget till förordning. I vilket fall som helst finns det enligt min mening ingen anledning att föregripa myndigheternas prövningsrätt genom att föreskriva någon särskild företrädesrätt för en viss liten grupp av medborgare, när det gäller tillstånd till utövande av yrkesmässig biltrafik.

Jag vill till sist också säga ett par ord med anledning av herr Henrikssons fråga till utskottet om anledningen till att utskottet inte begärt transportarbetarförbundets yttrande i ärendet. Anledningen därtill är att utskottet inte har begärt yttrande ifrån något håll. Vi ha ansett att saken varit så belyst från alla håll genom de tidigare utredningarna, att detta varit obehövt. Vissa organisationer ha ändå skrivit till utskottet, och bland dessa befinner sig automobilförarackförbundet i Stockholm. Jag tror emellertid att herr Henriksson inte bör dra några som helst slutsatser av det förhållandet, att transportarbetarförbundet inte yttrat sig i frågan. Men även om transportarbetarförbundet skulle hysa samma uppfattning som herr Henriksson, vilket med all säkerhet icke är fallet, skulle detta icke ha inverkat på min, och jag tror inte heller på utskottets uppfattning i frågan.

Herr **Henriksson** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag hörde med stigande förvåning på herr Hermansson. Hans anförande nådde sin klimax när han säger sig inte kunna vara med på de orimliga förhållanden som skulle uppstå, om mitt yrkande skulle bifallas, och att han inte kunde tänka sig att jag skulle kunna lura kammaren med på den saken. Jag vill påpeka, mina damer och herrar, att formuleringen av mitt yrkande står i överensstämmelse med 1936 års trafikutrednings enhälliga betänkande — som herr Hermansson själv skrivit under. Men nu anser han att det skulle uppstå fullkomligt orimliga förhållanden, om kammaren skulle besluta i enlighet därmed. Jag förstod ju, när jag hörde hans något sällsamma skämt, att det tröt med sakskalet, men jag anser att det var skämt av en beskaffenhet, att man icke i samband därmed kan använda ordet »ridderligt».

Herr Hermansson säger att det inte är mera synd om droskägaränkorna än om andra änkor. Det är nog riktigt, herr Hermansson, och även jag tycker

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.) synd om alla människor som ha det besvärligt, men i det här fallet gör jag det speciellt, emedan samhället medverkar till att försätta dem i en sådan situation. När det är fråga om skräddaränkor tar inte samhället ifrån dem möjligheten att bedriva den avlidne makens rörelse.

Herr **Hermansson** i Norrköping, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Herr Henrikssons senaste anförande föranleder mig endast att göra följande påpekande. Mitt yttrande om de orimliga förhållandena gällde vad som skulle inträffa genom ett bifall till yrkandet i herr Henrikssons motion, vilket yrkande högst betydligt avviker från det förslag, som trafikutredningen på sin tid avlämnade.

Vidare yttrade:

Herr **Arne**mark: Herr talman! De båda talesmännen för andra lagutskottet försöka med allt geweld göra gällande, att det som motionärerna föreslår innebär ett slags arvsrätt till dessa tillstånd. Så är ingalunda fallet. Herr Hermansson citerade på ett högst felaktigt sätt vad vi yrkat i vår motion, varför jag skall be att få läsa upp vårt yrkande. Vårt förslag lyder på följande sätt i den detalj, varom nu närmast är fråga: »Företrädesrätt till erhållande av tillstånd bör dock medgivas tillståndshavarens änka, som för sin försörjning är beroende av verksamhetens fortsatta bedrivande, samt avlidna tillståndshavares son, vilken arbetar i företaget.» Jag kan icke medgiva att vad vi sålunda föreslagit innebär en arvsrätt till dessa tillstånd.

Herr Hage medgav, att han för sin del inte hade någonting emot att en avlidna droskägares änka eller en son, som arbetat i rörelsen, få vara med bland alla andra i konkurrensen om erhållande av detta tillstånd i fortsättningen med utsikt att få ifrågakomma. Jag är icke riktigt säker på, om denna förordning, som nu av kammaren förmodligen kommer att antagas, kommer att i praktiken tolkas i enlighet med detta herr Hages uttalande. Tillämpningen av gällande författning har under alla förhållanden åtminstone icke hittills i Stockholm varit i överensstämmelse härmed under de sista fem åren. Möjligheterna för dessa tvenne kategorier överlevande att få övertaga tillstånd efter avlidna make resp. fader ha varit avklippta. Det är ett faktum. Jag tolkar innebörden i denna förordning i likhet med herr Henriksson så, att det avses att med denna förordnings 18 § lagfästa just den praxis, som överståthållarämbetet f. n. tillämpar.

Herr talman, egentligen kan det synas överflödigt att båda motionärerna uppträda i en fråga, som jag fruktar, att kammaren anser bagatellartad, men jag begärde ordet för att i någon mån uppehålla mig vid den sociala sidan av denna fråga. Den sidan av saken anser jag synnerligen viktig och den är också främsta anledningen till att mitt namn finnes under motionen. Jag har känt mig upprörd inför de ofördelaktiga sociala verkningarna av den omläggning, som överståthållarämbetet gjorde 1935. Omläggningen innebär, såsom redan berörts, att änkor efter tillståndshavare helt och hållet berövades möjlighet att få fortsätta rörelsen, och detsamma gällde tillståndshavares son, som måhända under lång tid arbetat i rörelsen. Motivet för det hela har från överståthållarämbetets sida angivits vara, att man därmed ville bereda ökade möjligheter för äldre, meriterade droskförare att bli sina egna företagare. Det är ett motiv, som vid första påseendet låter plausibelt. Jag tror, att herr Hage yttrade någonting om, att om vår motion skulle bifallas skulle många av dessa förare icke bli sina egna. Jag vill minnas, att någon av utskottets talesmän lade upp saken ungefär så. Häremot vill jag säga, att jag undrar

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)

i alla fall, om icke, därest viss hänsyn visats vår motion, det likväl skulle förefunnits många möjligheter för dessa äldre droskförare att bli droskägare. Vi leva ju i ett samhälle, där motorismen under tider, då normala förhållanden råda, går ofantligt framåt. För övrigt göra icke alla änkor och söner till tillståndshavare anspråk på att få denna företrädesrätt, som vi kalla det. Nog finns det möjlighet att bidra till en normal och sund utveckling även vid ett bifall till motionen. Det är ingalunda vår mening att därigenom medverka till att skapa något, som liknade ett frälse, som ensamt skulle sitta med dessa tillstånd och de förmåner, som de medföra.

Erfarenheterna sedan 1935 ha visat, att den praxis, som överståthållarämbetet tillämpat, medfört betydande sociala olägenheter just på grund av denna hårda tillämpning av bestämmelserna från överståthållarämbetets sida. Droskägare, som före 1935 mången gång för dryga kostnader etablerat sin rörelse i tanke att de efterlevandes ålderdomsförsörjning skulle vara tryggad, om han själv skulle falla ifrån, har genom denna praxis icke kunnat få sin önskan uppfylld. I en motion i fjol, som herr Henriksson och jag väckte, belyste vi den sidan av saken, och vi visade upp att ett högst betydande antal änkor fått gå ifrån sin rörelse utarmade, på grund av överståthållarämbetets hårda tillämpningspraxis. Jag skulle kunna gå med på att överståthållarämbetets nya praxis vore rimlig, om blott tillståndshavare, vilka fått tillstånd efter 1935, hemfallit under denna nya praxis, d. v. s. om endast efterlevande till dessa kommit i denna osäkra ställning. Den, som sökt tillstånd efter 1935, skulle nämligen i så fall ha gjort det med öppna ögon för hur det skulle gå för de efterlevande, om han skulle falla ifrån. Det vore rim och reson med en sådan tillämpning. Men att låta denna hårda praxis gå ut över dem, som intet ont anande skaffat sig tillstånd före 1935, finner jag upprörande.

Jag har för övrigt ganska svårt att finna att denna överståthållarämbetets praxis som nu, såvitt jag förstår, kommer att lagfästas, åtminstone i rätt stor omfattning kan vara av något särskilt stort värde för droskförarna, om överståthållarämbetet skall hålla sig till de förare, som med hänsyn till sin ålder borde ha företrädesrätt till dessa tillstånd. I praktiken förhåller det sig ju så, att det i allmänhet rör sig om folk i 60-års åldern, som skulle få tillstånd. Att vid den åldern lägga sig till med en sådan här rörelse, lägga ner sina sparpengar i den och måhända också sätta sig i skuld för verksamheten, finner jag icke särskilt eftersträfvansvärt. Resultatet av detta system har målande beskrivits av en reservant i 1938 års trafiksakkunniga på följande sätt: »Det leder», säger han »till en ständig kretsgång med utblottade stärbhus, försörjningslösa änkor och barn samt ålderstigna förare, vilka bli droskägare strax före sitt frånfälle och i sin tur efterlämna nya stärbhusdelägare i nöd och bekymmer och ekonomisk otrygghet.»

Herr talman! Ett system, som i praktiken verkar på det sättet, kan jag icke finna tillfredsställande. Om Stockholms automobilförarens fackförening håller på det systemet, är det, tror jag, mera av prestigehänsyn än med hänsyn till goda erfarenheter.

Jag får nog bekänna, att jag icke haft så stora förhoppningar på att utskottet skulle gå oss motionärer helt till hötes, men jag har haft den förhoppningen, att det socialt betonade andra lagutskottet skulle haft den förståelsen, att utskottet åtminstone i motiveringen givit något uttryck åt vår tanke, att tillståndshavares änkor, som behöva få fortsätta rörelsen för att överhuvud taget kunna försörja sig, liksom söner till tillståndshavare, som själva länge arbetat i rörelsen, borde få en viss företrädesrätt till erhållande av nytt tillstånd.

Det är inget onormalt i detta, att tillstånd, som givas av offentlig myndighet, så att säga övergå till anförvanter. Jag vill peka på, att när det gäller

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
utskänkning av pilsnerdricka, alltså s. k. kafé rättigheter här i Stockholm, tillstånd ofta meddelas åt efterlevande av överståthållarämbetet på förslag av Stockholms stadsfullmäktige. Jag har i många år suttit i det kommunala organ, som haft att syssla med dylika angelägenheter. Vi ha där ingalunda fattat det såsom något onaturligt att efterlevande änkor få övertaga dylika rättigheter. Det är ett ganska normalt förhållande, och det har icke ansetts, att man därigenom tillskapat något slags frälse. I många fall ligger saken så till, att de efterlevande icke anmäla sig såsom sökande till rättigheterna. Men när det finns en maka, som varit med i affären, deltagit i skötseln i många år och har personliga förutsättningar för att sköta den i fortsättningen, erhåller hon en viss företrädesrätt. Även när det gäller tillstånd att bedriva droskrörelse bör den synpunkten, anser jag, kunna vinna beaktande. Men så får för närvarande icke ske enligt överståthållarämbetet i Stockholm. Nu är jag mycket nyfiken på, om överståthållarämbetet kommer att anlägga herr Hages milda syn på saken, att dessa efterlevande böra få vara med om att få ifrågakomma vid meddelandet av tillstånd, varom här är fråga. Jag är, som sagt, mycket nyfiken därpå. Jag fruktar emellertid, att överståthållarämbetet alltjämt kommer att tillämpa sin gamla hårda linje.

Nu finnes det dessutom ett alldeles speciellt skäl, som jag tycker att utskottet borde ha tagit en viss hänsyn till, när utskottet tog ställning till vår motion. Det förhåller sig ju så, att 1938 års trafiksakkunniga hade Kungl. Maj:ts uppdrag att försöka se, vad som skulle kunna göras, för att genom sociala anordningar åstadkomma ekonomisk trygghet på ålderdomen för såväl dessa trafikutövare själva, som för deras efterlevande och anställda, något som blivit aktuellt efter omläggningen av praxis här i Stockholm. Denna uppgift gick icke trafiksakkunniga i land med, utan den frågan är fortfarande olöst. Det kom icke något förslag till lösning. Jag tror att Kungl. Maj:t tänkte sig att genom någon slags obligatorisk försäkringsform klara upp saken. Någonting sådant åberopades, vill jag minnas, av statsutskottet i fjol, när statsutskottet avstyrkte vår motion, som rörde några speciella personliga fall. Just den omständigheten, att den sociala sidan av denna fråga icke är uppordnad, anser jag utskottet borde ha beaktat, och den omständigheten borde också skapat mera förståelse för vår motions syfte.

Jag räknar icke med att få gehör för vårt yrkande här i kammaren, men hur det än må bli ifråga om tillämpningen av bestämmelserna, borde i alla fall de tillståndsgivande myndigheterna taga hänsyn till de efterlevande, som vi talat om i vår motion. Jag ber därför att få avsluta mitt anförande, herr talman, med att uttala en förhoppning om att så kommer att ske, trots att utskottet icke gått med på att inskriva någon företrädesrätt för dem i lagtexten. Såvitt jag kan finna utgör vad utskottet anført i motiveringen icke något överstigligt hinder för att myndigheterna, som ha att bevilja dessa tillstånd, kunna — om den goda viljan därtill finnes — taga även de humanitära och sociala synpunkterna i betraktande, utan att några offentlighetsrättsliga intressen behöva åsidosättas. Jag vill med adress till chefen för kommunikationsdepartementet rekommendera Kungl. Maj:t och myndigheterna att vid handläggningen av dessa frågor icke helt bortse från vad jag kallar de sociala och humanitära skälen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Den föreliggande propositionen angående reglering av den yrkesmässiga biltrafiken är tillstyrkt av andra lagutskottet, och jag vill i anledning därav uttala min tillfredsställelse över den välvilliga behandling, som propositionen fått. Det kan givetvis ställas under diskussion, huruvida man i en

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
tid, då förhållandena på transportväsendets område äro så onormala, som nu är fallet, bör vidtaga förändringar i en sådan författning varom här är fråga. Jag har emellertid utgått ifrån, att vad som har med kristidsförhållandena att skaffa, får man reglera i annan ordning. Vad som nu framlägges här är, som sagt, ett förslag till reglering av den yrkesmässiga trafiken under normala förhållanden.

Diskussionen här har huvudsakligen kommit att röra sig om stadgandena i 17 och 18 paragraferna, beträffande under vilka villkor rättighet till yrkesmässig trafik må kunna överlåtas. Jag vill då påpeka, att den kritik, som här framställts från de ärade motionärernas sida, i huvudsak riktar sig mot en praxis, som tillämpats av överståthållarämbetet och som överståthållarämbetet har kunnat tillämpa med stöd av hittills gällande bestämmelser. Jag vill också erinra om, att man i propositionen icke har gjort något försök att lösa den intressekonflikt, som här föreligger, detta av den anledningen att denna konflikt enligt min mening icke kan lösas författningsenligt. Man måste överlåta regleringen av detta till en prövning från fall till fall. Så har det tillgått hittills, och så kommer det att tillgå också i fortsättningen.

Det är icke så, som herr Arnemark gjort gällande, att man, genom ett godtagande av propositionen, lagfäster överståthållarämbetets praxis. Man gör ju i det hänseendet ingenting annat än att man så att säga styrker denna praxis genom att uttryckligen föreskriva att dödsbo under alla förhållanden skall få ett års tid på sig för att avveckla rörelsen; i övrigt har man i propositionen icke fattat ståndpunkt till själva den omdebatterade tvistefrågan.

Jag vill också göra en invändning mot herr Henrikssons sätt att resonera. Han sade, att detta spörsmål berör ett rättsförhållande mellan enskilda och samhället. Så är ingalunda fallet. Ett tillstånd till yrkesmässig trafik är personligt, och när den som fått detta tillstånd avlidit eller på annat sätt blivit oförmögen att fullfölja sitt företag, har rättsförhållandet mellan honom och samhället upphört. Det är således icke fråga om ett privilegium utan om en koncession. I och med att den upphör, är förhållandet mellan samhället och tillståndshavaren avklarad.

Jag skulle själv gärna önskat, att man kunnat reglera dessa ytterst svåra förhållanden i författningen. Men enligt min mening är det ingalunda möjligt att göra det, därför att saken ställer sig så olika i olika hänseenden. Vad som här har diskuterats, har rört förhållandena inom drosktrafiken i Stockholm. Mig veterligen har någon konflikt av liknande slag icke förekommit beträffande tillståndsgivningen i landet i stort sett. Det beror på, att man annorstädes har kunnat laga efter läglighet. Såvitt jag har mig bekant ha dödsbodelägare också fått övertaga trafikstillstånd i många fall. I andra fall har man förfarit på annat sätt. Dessutom föreligger det en väsentlig skillnad mellan den good-will, man talar om, när det gäller en droskägare i Stockholm, och då det gäller en lastbilstrafikrörelse i en landsbygd. I förstnämnda fall kan det väl knappast finnas rum för någon good-will i rörelsen. Huruvida den ene eller den andre droskägaren sköter trafiken på bättre eller sämre sätt, inverkar i ringa mån på hans möjligheter att skaffa sig inkomst av rörelsen. Här i Stockholm sker ju praktiskt taget all körning i tur och ordning. Droskorna ha särskilda uppställningsplatser dit de beordras. Man har gemensam beställningscentral o. s. v. Jag har svårt att förstå, hur den personliga insatsen i en sådan rörelse skulle kunna ha så mycket att betyda. Helt annorlunda ställer det sig i det andra fallet, som jag nämnde, när det, låt mig säga, gäller en lastbilstrafikrörelse på landsbygden. Där kan det förhålla sig så, att den ena yrkesutövaren skaffar sig en bättre ställning inom kundkretsen än den andra. Där föreligger också för beställaren möjlighet

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.) till ett fritt val. Han kan vända sig till den ene eller andre av yrkesutövarna. Så är icke fallet i Stockholm och övriga städer, där gemensamma beställningscentraler finnas. Med hänsyn till dessa omständigheter har jag ansett det otänkbart att man i författningen skulle binda de tillståndsgivande myndigheterna för någon viss praxis. Följaktligen har man i fortsättningen såsom hittills att pröva från fall till fall.

I övrigt kan jag i anslutning till vad herr Hage sagt till dels instämma med honom, att det kanske är mindre lämpligt att i nuvarande tid inrätta ett nytt ämbetsverk, som ju biltrafiknämnden i viss mån skulle bli. Tiden för författningens ikraftträdande är emellertid satt så långt fram som den 1 juli 1941. Mycket kan hända innan dess, men om vi, som vi hoppas, då skulle kommit fram till något så när normala förhållanden, är det väl ändå ett önskemål, inte minst från den yrkesmässiga biltrafikens synpunkt, att nämnden kommer i funktion så snart som möjligt. Tillskapandet av detta centrala organ är, kan man säga, det väsentliga i föreliggande förslag, och man har till detta centrala organ knutit stora förhoppningar, framför allt i avseende att få till stånd en mera fast ordning på den yrkesmässiga biltrafiken, en mera enhetlig tillämpning av författningsbestämmelserna i avseende å tillståndsgivningen och en bättre översikt över hela detta betydelsefulla transportområde. Jag tror således icke, att man i detta fall behöver vara så rädd för att låta biltrafiknämnden komma i funktion, även om den givetvis kan tendera till att bli ett ämbetsverk. Man får dock komma håg, att biltrafiken hittills har saknat ett centralt organ, och med den utomordentliga betydelse, som detta trafikmedel har, får det väl anses att häri ligger en försummelse från statsmakternas sida, som man bör reparera så fort som tillfälle därtill erbjuder sig.

Beträffande de speciella krisförhållanden, som råda på biltrafikens område, vill jag erinra om att Kungl. Maj:t i olika repriser utfärdat kungörelser, som innebära lättnader i olika hänseenden. Sålunda utfärdades redan i höstas en kungörelse, som medförde lättnader i fråga om möjlighet för lastbilar att ta last utanför trafikområdet. Sedan har utfärdats en kungörelse, som innebär en sänkning av åldersgränsen för trafikchaufförer från 21 till 18 år, och nu senast har man vidtagit en väsentlig lättnad i tillståndsgivningen för lastbilar i syfte att därigenom kunna på ett bättre sätt utnyttja de bilar, som kunna hållas i gång. De tillståndsgivande myndigheterna ha sålunda beretts möjlighet att medgiva rättigheter på begränsad tid, antingen generella eller också speciella rättigheter att ta frakt vid återkörning och att ta frakt genom samlastning med andra m. m. sådant som kan bidra till att lätta på de något stela bestämmelser, som förut ha gällt på området.

Som jag nämnde i interpellationsdebatten under nästförlidna kammarplenum övervägas också vissa åtgärder för att möjliggöra en utbredd användning av traktorer i vägtrafik, men därom har ännu intet avgörande träffats.

Herr Eriksson i Frågsta: Herr talman! Det är en liten detalj, som jag skall be att få fästa uppmärksamheten på och som jag har motionerat om.

Saken är den, att vi inom folkskolans besparingssakkunniga kommit till vissa slutsatser angående möjligheterna att centralisera folkskoleväsendet, och det har då dels från oss och dels från skolöverstyrelsens sida ansetts att det vore lämpligt att man kunde få en enkel form att få tillstånd för andra än speciellt trafikbilägare att utföra skolskjutsar. Det är därför som jag har tagit mig friheten att motionera i den här saken.

Nu har ju inte motionen vunnit beaktande, men det finns ju vissa saker i detta lagförslag som gör, att det kanske är möjligt att ta hänsyn till det fall,

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
varom jag har motionerat. Då vill jag endast uttala den förhoppningen, att vid utfärdande av tillämpningsbestämmelser för här antydda lagförslag det tas så stor hänsyn som möjligt till skoldistriktens önskemål att kunna få så billiga skolskjutsar som möjligt och att även i övrigt förfarandet vid beviljande av detta trafikillstånd blir enkelt och smidigt. Jag hoppas, att departementschefen ville beakta detta vid utfärdandet av tillämpningsbestämmelser för lagen i fråga.

Jag har icke något yrkande.

Häruti instämde herr *Hansson* i Rubbestad.

Herr **Henriksson**: Herr talman! Först vill jag påpeka ett litet missförstånd i herr statsrådets anförande. Jag har icke talat om rättsförhållanden utan jag talade om medborgarnas rättsliga ställning till samhället, vilket ju blir något annorlunda.

För övrigt har jag med tillfredsställelse hört herr statsrådet deklarerat, att det inte här är meningen att stadfästa överståhållarämbetets nu tillämpade praxis. Det är just detta som vi motionärer ha varit rädda för skulle bli fallet genom detta andra moment.

Jag försökte i mitt första anförande också framhålla, att man kan befara att det i fortsättningen inte blir några sådana där överenskommelser och avtal mellan parterna, som stadfästas av tillståndsmyndigheten, utan att det endast blir i de fall, då framställning göres från storbussdelägare, som tillståndsmyndigheten skall ålägga en inlösen av bilar.

Statsrådet framhåller, att den konflikt, som det här är fråga om, inte kan lösas författningsmässigt. Ja, det är självfallet mycket svårt. Det bör vara en anpassning och en möjlighet att laga från fall till fall. Detta har skett förut, men jag betonar ännu en gång att jag är rädd för att det icke blir fallet, om andra momentet skulle fastställas.

Herr statsrådet påpekade, att dessa konflikter inte förekommit i landet i övrigt. Nej, det har det inte gjort. Där har man gått mera smidigt till väga, och det är just därför man är rädd för att få de här konflikterna från Stockholm spridda över hela landet. Det skulle bli ett förfärligt elände, om vi skulle få dem ut över landet utan möjlighet att i fortsättningen laga från fall till fall.

Så var herr statsrådet inne på frågan om goodwill och ställde där Stockholm och landsorten i ett motsatsförhållande till varandra, som jag skulle vilja säga några ord om. Herr statsrådet säger, att i Stockholm är det en stor gemensamhet, det kan där inte bli tal om goodwill för de olika enheterna. Jag tycker det är ett märkligt resonemang. Här i Stockholm och på många andra ställen ha företagen sammanslutit sig i en organisation, som har en gemensam beställningscentral. Detta är gjort för att man på bästa sätt skall kunna betjäna sin kundkrets, och man får härigenom, såvitt jag kan se, nära nog en större goodwill åt denna större enhet, som varje företagare är en del av.

Om man skulle hävda den uppfattning, som herr statsrådet gör, att det skulle vara lättare att få en goodwill-ersättning på landet, där man sköter sig var för sig, än i städerna, skulle följden bli den, att stimulansen för företagen att sammansluta sig i beställningscentraler skulle bortfalla, och det skulle vara en hämsko på utvecklingen. Jag kan inte förstå, att det ute i landet skulle vara en fördel. Antag att jag skall till tåget och har bråttom och ringer till trafikbilen A men får till svar: den är inte inne, jag ringer till trafikbilen B och får till svar: Den är inte inne, och jag ringer till trafikbilen C och får samma svar, och under tiden jag stått och ringt har tåget gått ifrån mig! Är det inte då bättre att kunna ringa till en central,

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.) som kan ha klart för sig, vilken bil som för tillfället är disponibel för den och den körningen? Det anser jag vara en sak, som är mycket viktig.

Till slut vill jag bara påpeka, eftersom jag inte hann medtaga det i min replik till herr Hermansson, att förbundsstyrelsen i transportarbetareförbundet redan 1936 för sin del beslöt uttala, att frågan om droskrättigheter icke är någon facklig angelägenhet och att förbundet icke har något intresse för att skapa arbetsgivare. Detta uttalande är ganska anmärkningsvärt, anser jag, ty det stöder i viss mån den uppfattning jag har företrätt. Herr Hermansson säger, att även om transportarbetareförbundet skulle ha en uppfattning, som överensstämde med motionärernas, skulle det ändå inte inverka på hans beslut och hans ståndpunktstagande. Men det är ju på det sättet, att överståthållarämbetets praxis, som man nu är rädd för skall tillämpas över hela landet, har motiverats enbart med, att det skulle bli möjligt för äldre, meriterade chaufförer, som det heter, att få en rättighet. Då är det ju ganska förvånansvärt, att ståndpunkten från det hållet inte skulle ha någon betydelse eller inverkan på ens uppfattning i frågan!

Till slut vill jag endast säga, att här är det ju inte fråga om ett beslut av kammaren angående författningen utan om ett uttalande från kammarens sida, och med de yttranden, som ha fällts av herr statsrådet, herr Hage och andra representanter för utskottet, hoppas jag att, när herr statsrådet skall slutgiltigt fastställa den förevarande paragrafen, herr statsrådet då måhända överväger denna sak en gång till, så att det kan bli ytterligare provat, om det icke finns risker för att, såsom vi här ha befarat, andra momentet kommer att innebära ett stadfästande av överståthållarämbetets praxis över hela riket, då dock herr statsrådet sade att det icke var meningen att så skulle ske.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Herr Henrikssons sista yttrande klargör kanske på ett bättre sätt än vad jag kunde göra skillnaden mellan den goodwill, som finns med avseende på droskrättigheter i Stockholm, och den, som finns beträffande annan rörelse. Ty just hans senaste framställning visar att han själv insett, att goodwillen hänför sig till själva rättigheten, till den monopolställning, som droskrörelsen har här i Stockholm, och till den gemensamma organisation, som finns och som är en del av själva monopolet. Det var just det jag ville belysa, att det är däri värdet ligger med avseende på droskrörelse i Stockholm och icke i den enskilde tillståndshavarens sätt att begagna sin rättighet.

Herr **Henriksson**, som för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Herr talman! Då kanske vi kunna klara upp en sak till.

När nu herr statsrådet fastslagit detta, vill jag i detta sammanhang påpeka, att för de människor, som hittills med tillståndsmyndighetens medgivande och sanktion betalat en ersättning för goodwill, när det gäller rättigheten, så anser jag att denna bör skyddas även för de efterlevande, men att så icke bör ske, då nytt tillstånd lämnas en person, som med öppna ögon går in för en sak och vet, att när han slutar blir förhållandet det och det. De personer, som under ett tidigare skede ha betalat för en goodwill, som sanktionerats av tillståndsmyndigheten, skola på något sätt ha möjlighet att få en kompensation därför. Sedan blir det ett annat förhållande beträffande de nya tillstånd, som lämnas efter de nya grunderna.

Härpå yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga, med anledning av herr Arnemarks anförande, att jag är mycket ömtålig för, om andra lagut-

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
skottet beskylls för bristande social inställning i någon fråga. Därför blev jag ganska ledsen, när herr Arnemark antydde, att andra lagutskottet, när det gällde rättigheterna för änorna, intagit en mer eller mindre antisocial ståndpunkt. Jag vill emellertid för min del bestämt påstå, att den ståndpunkt, som andra lagutskottet har intagit, syftar till att ge möjlighet för chaufförer, som ha suttit vid ratten i många år och tjänat för Rakel, att så småningom få en rättighet. Den synpunkten är minst lika social som herr Arnemarks synpunkt.

Sedan fick jag ju beröm av herr Arnemark därför, att jag skulle representera en något mera socialt betonad synpunkt, när det gällde änorna. Jag är ju tacksam för berömmet, men jag må säga, att om herr Arnemark ser på sid. 35 i utlåtandet, så överensstämmer den ståndpunkt, som jag har deklarerat, med utskottets ståndpunkt. Utskottet säger nämligen på detta ställe: »De föreslagna bestämmelserna utgöra icke något hinder för, att de tillståndsgivande myndigheterna, i den mån objektiva skäl befinnas föranleda därtill, låta tillstånd överflyttas på änka eller annan stärbhusdelägare.»

Detta är en ståndpunkt, som intagits av *hela* utskottet, att då det finns objektiva skäl därtill, skall änkan eller ett barn kunna komma i fråga. Med ett ord sagt, de ha rätt att tävla, och bedömningen skall ske efter objektiva grunder. Det är den gemensamma ståndpunkten för *hela* utskottet.

Herr Arnemark: Herr talman! Jag är mycket glad, ifall överståthållarämbetet uttolkar denna mening, som utskottet skrivit in i sin motivering och som herr Hage nyss citerade, på samma välvilliga sätt som herr Hage gör. Jag hoppas livligt att så kommer att ske.

Herr Hage sade nyss att han ansåg det vara en minst lika god social synpunkt att förbehålla droskförarna dessa rättigheter. Jag skulle vilja säga, att den bästa sociala synpunkten och den minst ensidiga är väl i alla fall att låta bägge kategorierna vara med. Jag tror att under normala förhållanden räcker det till åt båda parterna. Det finns möjlighet för överståthållarämbetet att ta hänsyn till efterlevande, när det av sociala eller humanitära skäl behövs och vederbörande icke äro olämpliga att sköta rörelsen.

Jag vill påminna om att för närvarande finns det många änkor efter droskägare, som sköta sådana rättigheter av den äldre kategorien före 1935, och jag har aldrig hört att den omständigheten har föranlett någon att påstå, att droskrörelsen i Stockholm sköttes dåligt. Följaktligen finns det fullt belägg för — det är styrkt av lång erfarenhet — att trafiksäkerheten och de offentliga rättsliga intressena ingalunda ha kommit i fara därigenom att det tidigare visats en liten smula hänsyn just till de kategorier efterlevande som vi ha omnämnt i vår motion. Jag förutsätter under alla förhållanden att det skall vara personer, som ha kapacitet att sköta rörelsen. Då finns det enligt mitt sätt att se icke något hinder för att änkor och söner till tillståndsinnehavare kunna få rättighet. Det behöver ju inte bli alla rättigheterna. Huvudparten kommer i alla fall på droskförarna, skulle jag tro.

Jag tar ännu en gång fasta på, såsom herr Henriksson gjorde, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sagt, att han ingalunda avser att genom denna förordning lagfästa överståthållarämbetets nuvarande praxis. Jag ser i detta uttalande en förhoppning om att i den mån en sådan fråga framdeles kommer till Kungl. Maj:t, Kungl. Maj:t skall komma att ta en smula hänsyn även till de sociala och humanitära synpunkterna.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till be-

Förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
rörda hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, varom yrkande under överläggningen framstälts av herr Henriksson; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Herr statsrådet *Bagge* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 280, med förslag till lag om ändrad lydelse av 191 § strafflagen för krigsmakten.

Denna proposition bordlades.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kungörelse om hänförande av vissa automobiler till fordons-typen motorredskap m. m.;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till understöd åt fiskare jämte i ämnet väckt motion; samt

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt av § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen jämte i ämnet väckt motion; och

nr 19, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 7.

Anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 1 mars 1940 dagtecknad proposition nr 149 hade Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, för riksdagen framlagt förslag till anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet m. m.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehåft tre inom andra kammaren väckta, i utlåtandet närmare angivna motioner.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag hemställde utskottet, bland annat.

A. att riksdagen måtte

---

2. godkänna i utlåtandet intagen avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas under budgetåret 1940/41;

3. till Universitetssjukhus: Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 3,496,000 kronor;

---

6. godkänna i utlåtandet intagen avlöningsstat för serafimerlasarettet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41;

Anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. (Forts.)

7. till Universitetssjukhus: Serafimerlasarettet: Avlöningar för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 1,660,000 kronor;

B. att motionerna II: 110 och II: 224, den sistnämnda i vad avsåge löneställningen för den lägre sjukvårds- och ekonomipersonalen vid garnisonssjukhuset, måtte anses besvarade med vad utskottet i sin motivering anförde;

C. att motionen II: 224 i övrigt icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle de tredje underläkarna erhålla uppflyttning från 15 till 18 lönegraden.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Gustafsson* i Benestad, *Johansson* i Fredrikslund, *Boman*, *Svensson* i Grönvik, *Eriksson* i Stockholm och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett att utskottet bort i nedan angivna delar hemställa:

»2. godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas under budgetåret 1940/41;

3. till Universitetssjukhus: Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 3,491,000 kronor;

---

6. godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för serafimerlasarettet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41;

7. till Universitetssjukhus: Serafimerlasarettet: Avlöningar för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 1,657,000 kronor;»

Reservanternas förslag innebar, att utskottet bort ställa sig avvisande till Kungl. Maj:ts förslag om uppflyttning av de tredje underläkarna från 15 till 18 lönegraden.

2) av herr *Pauli*; samt

3) och 4) av herr *Jansson* i Falun.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Svensson: Herr talman! Då jag tillsammans med några andra avgivit en reservation, som främst avser löneregleringen för underläkarna, ber jag att få säga ett par ord.

Redan från början vill jag öppet säga ifrån, att reservationen inte gäller den ökning i löneinkomsterna, som skulle tillkomma underläkarna enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, utan den principiella sidan av saken. Det är ju så, som kammaren väl känner till, att det pågår en utredning om hithörande frågor, och, som det heter i utlåtandet, dessa 1938 års hälso- och sjukvårdssakkunnigas arbete har lett till ett preliminärt förslag, som i åtskilliga avseenden innebär avsevärda förbättringar för de underordnade läkarna. Det är detta, som gör, att jag varit med om att foga en reservation till utlåtandet. Departementschefen säger, att utredningen tyvärr inte kunnat slutföras, men jag vill påpeka, att de sakkunniga dock, såsom jag nämnde, kommit fram till ett preliminärt förslag. Att inte ett formligt och slutligt löneförslag kunnat framläggas beror på att som villkor sattes, att intygsersättningen för läkarna ifråga skulle upphöra. Det var detta som var *hindret* för att en lönereglering skulle kunna verkställas vid innevarande års riksdag. När det från både Kungl. Maj:ts och utskottets sida heter, att intygsersättningarna, när det gäl-

Anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. (Forts.)

ler inkomsterna för tredje underläkarna, inte ha någon betydelse, måste jag uttala min förvåning över att man då inte är villig att i enlighet med riksdagens vid olika tillfällen uttalade önskan gå med på att avskaffa dem, på samma sätt som skett beträffande sportelinkomsterna inom många andra områden. När man icke ville gå med på villkoret om intyggersättningarna, ansågo de sakkunniga, att de icke kunde lägga fram förslag till lönereglering.

Nu innebär den provisoriska lösning, som här föreslås, ett bibehållande — visserligen såsom ett provisorium — ett år framåt av rätten till intyggersättning. Och det är detta som komplicerar frågan. Det är alldeles i motsättning till vad utredningsmännen tänkt sig. De voro eniga om att följa riksdagens två gånger uttalade direktiv — endast en av dem anmälde avvikande mening, nämligen representanten för underläkarna.

Nu menar man, att tvisten inte gäller pengarna utan principen och att, då underläkarna givetvis äro underbetalda och då det träffats en överenskommelse mellan direktionen och dem om att de skulle få komma i en bättre löneställning, innebär ett genomförande av förslaget intet avsteg från principen. Jag måste ju säga, att jag inte förstår det resonemanget. Visserligen har utskottet begränsat det hela till ett år, men det hade varit bättre, om man i detta förslag fått in, att man även provisoriskt avskaffade rätten till ersättning för intygen.

I det läge frågan nu har är det inte möjligt att göra någon stor lönefråga av den, men här föreligger ett ganska enastående exempel på att Kungl. Maj:t, medan en utredning pågår och då det framlagts en preliminär löneplan, föreslår en provisorisk löneroglering. Det är, säger jag, ett rätt enastående fall. Jag tror inte, att dylikt förekommit många gånger. Jag medgiver, att den nämnda överenskommelsen med direktionen träffats, men då hade det enligt min mening varit riktigt, om man från Kungl. Maj:ts sida, samtidigt som man gått med på att placera vederbörande i 18 lönegraden, hade föreslagit slopandet av ersättningen för intygsskrivningen. Det hade väl inte varit så synnerligen märkligt, då läkarna ifråga själva säga, att inkomsten för intygen inte är stor. Frågan hade då legat till på ett helt annat sätt. Då hade man inte handlat i strid mot riksdagens tidigare uttalande eller det villkor, som de sakkunniga ansett sig böra ställa.

Herr talman! I nuvarande situation, då vi inte inom utredningen ansett oss kunna gå med på en löneroglering med uteslutande av det nämnda villkoret, känner jag mig förhindrad att biträda det förslag, som här föreligger, och ber att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utlåtandet av herrar Gustafsson i Benestad m. fl.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Herr Svensson i Grönvik har i sitt anförande mycket korrekt refererat både de skäl, som kunna finnas emot ett bifall till den kungl. propositionen, och de skäl, som kunna tala för att man denna gång biträder vad Kungl. Maj:t yrkat.

Det har varit ett allmänt klagomål sedan många år, att tredje underläkarna vid serafimerlasarettet stå i en dålig löneställning. Det har icke från någon sida bestritts, att klagomålen kunde vara i mycket hög grad berättigade. Principiellt är herr Svenssons ståndpunkt riktig så tillvida, att man icke brukar ha för sed i riksdagen att rycka ut någon del av en organisation och förändra den, medan man väntar på ett förslag om hela organisationens omläggning. I detta fall har emellertid utskottet funnit i likhet med Kungl. Maj:t, att en förändring kan ske utan någon som helst risk och utan några sådana betänkliga konsekvenser, för vilka riksdagen eljest brukar rygga. Den löneställning,

Anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. (Forts.)

i vilken tredje underläkarna skulle komma, är nog, såvitt man kan förstå, den rimliga och den man till slut ändå måste stanna vid. De läkare det här gäller beröras ju heller icke i nämnvärd mån av den intyggersättning, om vilken det stått en så lång och förbittrad strid mellan läkarna och statsmakterna.

Ett skäl för utskottet att gå med på Kungl. Maj:ts proposition har också varit den överenskommelse, som faktiskt föreligger mellan karolinska sjukhusets och serafimerlasarettets direktion, å ena sidan, och läkarna å andra sidan. Vi ha ansett det så värdefullt, att man äntligen får arbetsro vid sjukhusen och att man får ur världen den stämning av olust och bitterhet, som i viss mån med skäl kan finnas hos läkarkåren. Dessa tredje underläkare ha ansett sig illa behandlade. Den ersättning de ha fått har icke stått i någon rimlig proportion vare sig till deras utbildningskostnader eller till den tjänst de faktiskt göra samhället, och man håller med dem om att detta är en riktig uppfattning.

Jag yrkar sålunda bifall till utskottets förslag. Jag tycker inte, att det är mödan lönt att vi nu riva upp en strid om denna sak. Men jag ger herr Svensson i Grönvik rätt så tillvida, att nu måste riksdagen äntligen begära från Kungl. Maj:ts och läkarnas sida respekt för sin förut två gånger uttalade mening om att sportelinkomsterna skola försvinna. Vi vilja icke se dem återkomma i en följande proposition.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga till vad den siste ärade talaren sade. Jag har samma uppfattning som han. Vi veta ju, att det rått tvist vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet mellan direktionen och underläkarna, en tvist som uppkommit på den grund att riksdagen ansett, att läkarna icke borde erhålla ersättning för läkarintyg, som stå i samband med socialförsäkringen m. m. Dessa frågor utredas nu av två särskilda kommittéer. Provisoriska bestämmelser ha med riksdagens gillande i avvaktan på utredningens resultat utfärdats, som ge läkarna rätt att behålla en del av intyggersättningen.

Vad saken här emellertid gäller är närmast frågan om uppflyttning av tredje underläkarna från 15 till 18 lönegraden. Det har framställts förslag om detta från direktionens sida, och jag har följt förslaget därför att det är uppenbart, att dessa läkare äro alldeles för lågt avlönade. Jag behöver inte gå in på den saken närmare. Jag tror, att det knappast finns någon meningsskiljaktighet om den. Det är fråga om personer med full läkarutbildning och med arbete under ansvar, somliga med mycket stora studieskulder och med familj. Jag tycker inte, att man kan låta detta tillstånd fortsätta. Frågan kan och bör enligt min mening bedömas fristående från den konflikt vid sjukhusen, som ju numera avvecklats, och också fristående från de problem i övrigt, som vi ha att klara upp på detta område. Jag vill också tillägga, att allmänna lönenämnden inte har framställt någon erinran mot förslaget.

Då emellertid utredning om definitiv lönesättning pågår, har det förutsetts, att denna partiella löne reglering skall bli helt och hållet provisorisk, och, såsom här nämnts, gälla nu provisoriska bestämmelser om intyggersättningen i avvaktan på utredningens slutförande. Under sådana förhållanden är det inte riskabelt att meddela provisoriska lönebestämmelser för en del av läkarna.

Men så kommer det till en annan sak, som jag ber att få understryka. Det är den, att själva tvisteämnet — eller vad vi skola kalla det — nämligen frågan om intyggersättningarnas slopande, inte har någon betydelse för frågan om tredje underläkarnas löneplacering, ty dessa läkare ha inte sådana ersätt-

Anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. (Forts.)

ningar. Den frågan föreligger alltså inte i detta sammanhang och kan inte påverka bedömandet av huruvida man nu skall klara upp tredje underläkarnas ställning.

Jag har sålunda liksom utskottet inte funnit, att förslaget kan, såsom reservanterna mena, föregripa de pågående utredningarna, vilka tyvärr inte ännu hunnit avslutas. Jag hade för min del hoppats, att de skulle varit slutförda, så att man kunnat lägga fram resultatet för denna riksdag och fått klara upp det hela. Jag får säga, att jag verkligen gjort vad i min förmåga stått därvidlag. Det är inte heller utredningsmännens fel, att man inte kommit fram till resultat ännu, utan det beror på att parterna inte kunnat komma överens om en del frågor, som äro av betydelse. Frågan om slopandet av intyggersättningarna är emellertid, som jag nyss nämnde, något som inte har med frågan om tredje underläkarnas löner att skaffa, därför att dessa läkare inte ha sådana ersättningar. Jag tror sålunda, att man kan taga förslaget utan några större bekymmer.

Jag vill också uttala den förhoppningen, att utredningsarbetet, som nu bedrivs av två särskilda kommittéer, skall leda fram till en rimlig lösning, så att vi få denna sak ur världen och ordnad på ett förståndigt sätt. Med litet god vilja å ömse sidor lär det nog vara möjligt att komma fram till ett lyckligt resultat.

Det är ju en bedömningsfråga, men jag tror, herr talman, att om riksdagen nu klarar ut frågan om tredje underläkarnas löner — och det är uppenbart, att det nuvarande tillståndet är orättvist och ohållbart — skall det också gå lättare för utredningsmännen att komma fram till ett gott resultat. Det kommer att lätta stämningen och göra det hela mindre besvärligt. Jag skulle därför för min del vilja förorda, att kammaren följer statsutskottets förslag i ärendet.

Herr Svensson: Herr talman! Om det vore så, som statsrådet säger, att intyggersättningarna inte spela någon roll, hade väl konsekvensen varit den, att man för detta provisorium föreslagit, att dessa läkare skulle uppflyttas från 15 till 18 lönegraden men inte finge rätt till ersättning för intygsskrivning. Då hade det varit en provisorisk lösning, som hade gått en mellanväg så att säga. Man hade inte på något sätt bundit sig. Men när intyggersättningarna finnas med i förslaget i fortsättningen, ligger ju saken annorlunda till.

Statsrådet säger, att han hoppas, att man snart skall komma fram till en slutlig lösning och att man med litet god vilja skall komma därhän. Jag vill säga, att från de sakkunnigas sida har inte den goda viljan saknats. Vi ha verkligen gjort ansträngningar på många olika sätt att få fram en lösning, men misslyckats på grund av en oförstående inställning från den ena partens sida. Jag tror inte, att det blir lättare efter det förslag, som nu framkommit. Men då får väl ändå riksdagen fatta beslut i frågan oberoende av den meningsriktning, som går mot avskrivande av ersättning för dessa intyg.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge:** Herr talman! Jag vet inte, om man missförstått mig. Jag har givetvis inte sagt, att intyggersättningarna inte spela någon roll. Visst göra de det. Men inte för den kategori av läkare, som det nu är fråga om.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till berörda hemställan

Anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. (Forts.)

med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Gustafsson i Benestad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 278, angående översten F. A. K. Allbrandts tjänstepensionsförmåner i händelse av förflyttning till lägre beställning;

nr 279, angående åtgärder för åvägabringande av effektivare kronouppbörd och skärpt kontroll därå;

nr 281, angående biträdande av ackord med avseende å lån från statens utlåningsfonder m. m.; och

nr 282, angående förlängd giltighet för den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1939/40.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt sakkunniga i akademiska befordringsärenden; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet jämte i ämnet väckta motioner.

Förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet.

I propositionen nr 207 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 5 april 1940, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagens kamrar väckta, i utlåtandet närmare angivna motioner.

Utskottet hemställde,

att riksdagen — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 201 och II: 259, vilka avsåge ändring i 2 § första stycket av förvarande förslag — måtte antaga det vid propositionen nr 207 fogade förslaget till förordning om grunderna för avlöning av viss personal, tillhörande det allmänna luftskyddet, med den ändringen, att förordningen skulle äga tillämpning från och med den 10 april 1940.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle 2 § första stycket i nämnda förordning erhålla följande lydelse:

2 §.

För personal, som under en tid av minst tre dagar i följd fullgör luftskydds-tjänstgöring, må, där ej nedan annorlunda stadgas, lönen för dag (*daglön*) högst bestämmas i ortsgrupp I till fyra kronor, i ortsgrupp II till fem kronor och i ortsgrupp III till sex kronor med tillägg av en krona 25 öre för familjemedlem, som fyllt sexton år, och 80 öre för annan familjemedlem. I fråga om

Förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet. (Forts.)

kommunernas hänförande till ortsgrupp skall tillämpas den enligt lagen om folkpensionering verkställda indelningen.

Reservation hade avgivits

av herrar *Heiding, Svensson* i Grönvik och *Andersson* i Södergård, som ansett, att utskottet bort förorda, att 2 § första stycket i förordningen skulle erhålla följande lydelse:

»För personal, som under en tid av minst tre dagar i följd fullgör luftskyddstjänstgöring, må, där ej nedan annorlunda stadgas, lönen för dag (*daglön*) utgöra högst fem kronor med tillägg av en krona 25 öre för familjemedlem, som fyllt sexton år, och 80 öre för annan familjemedlem.»

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Andersson i Södergård: Herr talman! Vid detta utskottsbetänkande är fogad en reservation av tre utav utskottets ledamöter i vilken yrkas bifall till motionerna I: 201 och II: 259. Den har avseende å 2 § första stycket, som enligt motionen och reservationen skulle få följande lydelse: »För personal, som under en tid av minst tre dagar i följd fullgör luftskyddstjänstgöring, må, där ej nedan annorlunda stadgas, lönen för dag (*daglön*) utgöra högst fem kronor med tillägg av en krona 25 öre för familjemedlem, som fyllt sexton år, och 80 öre för annan familjemedlem.»

Anledningen till motionerna och reservationen är det dyrortsgrupperade system, som vi ha här i landet. Detta är i många hänseenden tämligen verklighetsfrämmande, ja, icke alls överensstämmande med de verkliga levnadsomkostnaderna. Riksdagen har ju tidigare gått med på att föra in dyrortsgruppsystem på av krisförhållandena betingade nya områden. Själv har jag alltid ställt mig undrande inför frågan, om vi verkligen skola införa detta system på snart sagt vilket område som helst. Nu har ju sociala försvarsberedskapskommittén förklarat, »att maximibeloppen, 4, 5 och 6 kronor för respektive ortsgrupper, äro så avvägda att de inkludera ett belopp motsvarande en värnpliktigs grundlön och ytterligare ett belopp motsvarande den värnpliktiges naturaförmåner». Alltså skall en avlöning i detta fall, som motsvarar de värnpliktigas dagavlöning och naturaförmåner, dyrortsgraderas. Konsekvensen härav skulle då bli, att de värnpliktigas dagavlöning och naturaförmåner också skola vara dyrortsgrupperade. Här har man verkligen kommit in på ett område vid sidan om dyrortsgrupperingen, där man verkligen bör stoppa. Denna lön på 4, 5 respektive 6 kronor är icke full betalning för det arbete och den uppoffring i övrigt, som vederbörande får göra. Däröfver är ju ingenting att säga, ty det är här fråga om en uppoffring för landets försvar. Avlöningen är ju emellertid så avvägd att den skall möjliggöra för dem som delta i detta arbete att nödtorftigt livnära sig under de dagar, som de tagas i anspråk för denna tjänstgöring. Avlöningen skall sålunda motsvara de allra billigaste och enklaste levnadsomkostnaderna. Men då så är fallet, finns det ju ingen anledning att ha olika dagavlöningar. Det är nämligen icke alls säkert, att de lägst placerade dyrorterna ha de lägsta levnadsomkostnaderna. Det är ofta tvärtom. Det är ett sålunda känt faktum, att här i Stockholm en ogift person, som äter ute på stadens näringsställen, kan äta billigare än det stora flertalet människor i landets mindre städer och större industrisamhällen under liknande förhållanden. Den saken har jag själv under många resor och uppehåll på olika platser i vårt land haft tillfälle att konstatera.

När nu utskottet motiverar sitt avstyrkande av motionen gör det detta till att börja med genom ett litet referat av motionen, som i själva verket är ett

Förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet. (Forts.)

stöd för motionen, nämligen att motionärerna påpekat, att enligt detta förslag till förordning om dyrortsgrupperade löner till denna luftskyddspersonal, därest vederbörande icke kan betala sina hyreskostnader, staten skall betala dem till fulla beloppet, om så skulle behövas. Det som skiljer de olika dyrortsgrupperna åt är just hyrorna. Den som har dyr hyra, t. ex. emedan att han bor här i Stockholm, får ju därför en större ersättning. Därmed faller också skälet för en dyrortsgraderad avlöning. »Utskottet vill», heter det nu i utskottsutlåtandet, »med anledning härav erinra om att riksdagen så sent som innevarande år godtagit en motsvarande dyrortsgradering i fråga om familjebidragen till värnpliktiga enligt krigs- och freds familjebidragsförordningarna samt att förstnämnda förordning jämväl inrymmer möjlighet att — utöver där stadgad familjepennning — erhålla bostadsbidrag, då behov därav föreligger. Utskottet önskar särskilt understryka, att bostadsbidraget icke i något fall är begränsat till den eller de lägsta dyrortsgrupperna utan kan utgå oberoende av dyrortsgruppen, därest vederbörande icke förmår bestrida utgifterna för sin bostad. Under sådana förhållanden anser utskottet skäl icke föreligga att frågå Kungl. Maj:ts förslag beträffande dyrortsgraderingen.» Såvitt jag kan fatta borde denna motivering, när nu så stora möjligheter öppnas att få hyreskostnaderna ersatta, tvärtom utgöra ett skäl för ett frångående från dyrortsgraderingen i fråga om vederbörandes dagavlöning.

I detta förslag har ju också dyrortsgraderad ersättning till de tjänstgörandes familjer borttagits. Man har alltså här tydligen varit mycket tveksam, om man skulle sträcka dyrortsgraderingen till detta område. Det är också helt naturligt. Men då tycker jag, att det riktigaste hade varit, att man gått den medelvägen att man givit samtliga en dagavlöning av 5 kronor.

Herr talman! Jag ber att med denna korta motivering få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Andersson* i Dunker.

Herr *Eriksson* i Stockholm: Herr talman! Jag har knappast något att tillägga som motiv för utskottets ståndpunkt utöver vad som angivits i utskottsutlåtandet. Jag vill emellertid för min del säga, att det förefaller som om de, som anse sig böra resa principiella invändningar mot en dyrortsgradering av lönen till de statsanställda, också vilja överföra dessa principiella betänkligheter på varje annan form av dyrortsgruppering. Jag tycker dock för min del att en dyrortsgruppering på det område som vi nu behandla icke bör kunna sammankopplas med en principiell motvilja mot en dyrortsgradering av lönerna för de i allmän tjänst anställda.

Jag ber, herr talman, att i frågans nuvarande läge med återopande av utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan, som i detta avseende överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr *Andersson* i Södergård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 164, röstar

Ja;

Förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild ersättning för debitering av värnskatt;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 168, i anledning av väckta motioner om utökning av arbetstiden för befattningshavare i statens tjänst; och

nr 169, i anledning av väckta motioner angående slopande av markegångs-sättningen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 170, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändring av 55 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8).

§ 13.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Det har gått många månader sedan denna kammare hade tillfälle att mera ingående behandla frågan om vår penningpolitik. Jag misstänker, att även i denna stund flertalet av kammarens ledamöter är ganska litet intresserat av att debattera denna sak.

När vi i höstas under den urtima riksdagen diskuterade penningpolitiken,

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

var det framför allt en fråga, som stod i förgrunden, nämligen prisfrågan och vad som skulle göras för att hejda en prisutveckling, som skulle kunna leda oss in på inflationens sluttande plan. Sedan dess ha händelser inträffat, som radikalt förändrat förutsättningarna för hela vår försörjningspolitik.

När riksdagen nu står inför en ny penningpolitisk debatt, som jag i alla fall hoppas skall komma till stånd, med anledning av det föreliggande utskottsbetänkandet, är det en hel rad andra problem, som tränga fram i förgrunden, än de som vi diskuterade i höstas. Bankofullmäktige ha genom sin skrivelse, som utförligt återopas i den kungl. propositionen och som också utskottet in extenso avtryckt, försökt att skissera ett penningpolitiskt program. För min del finner jag det tacknämligt, att ett sådant försök gjorts. Den skrivelse, som riksbanksfullmäktige avläto i början av mars, gav i dåvarande läge ett mycket gott uttryck för de aktuella problemen i fråga om svensk finanspolitik. Ser man efter, hur denna skrivelse därefter behandlats, finner man, att alla som tagit ställning till densamma i stort sett instämt i bankofullmäktiges framställning. Detta har kanske något mindre deciderat skett i finansministerns uttalande till statsrådsprotokollet, där han på ett sätt som jag finner ganska anmärkningsvärt förbigått eller mycket lätt gått förbi några av de centrala problemen. Det är under sådana förhållanden en tillfredsställelse att kunna konstatera, att bankoutskottet tagit mera grundligt på detta problem och i stort sett anslutit sig till bankofullmäktiges framställning. Några invändningar har jag emellertid att göra mot bankoutskottets uttalande. Jag tycker sålunda, att man skjutit i förgrunden vissa frågor, som i närvarande stund icke ha någon större principiell betydelse, medan man helt lätt gått förbi andra. Jag har bland annat svårt att förstå, att bankoutskottet har anledning att så starkt som skett understryka frågan om räntepolitikens roll i nuvarande läge, och ännu mindre kan jag förstå nödvändigheten av det uttalande, som göres på sid. 10 i utskottsutlåtandet om de enskilda kreditinrättningarnas länepolitik. I riksbanksfullmäktiges skrivelse fanns ingenting som kunde ge stöd åt ett sådant uttalande som bankoutskottet här gjort, och jag ifrågasätter, om det verkligen kan påvisas sådana tendenser från de enskilda kreditinstitutens sida, som skulle kunna motivera det uttalande, som här göres av bankoutskottet.

Men detta säger jag bara i förbigående, och jag tänker icke på den punkten ta upp någon debatt. Jag skall i stället hålla mig till ett par problem, som berörts i utskottsutlåtandet, och göra detta kanske mera i anslutning till riksbanksstyrelsens framställning än till utskottets utlåtande.

De är framför allt två saker som nu stå i förgrunden. Naturligtvis har prispolitiken alltså sin centrala betydelse, men det förefaller mig som om det icke är den som vi nu i första hand behöva diskutera utan snarare vissa sidor av lönepolitiken. Först skulle jag då vilja säga några ord om den radikala förändring i vårt försörjningsläge, som jag nyss antydde. Vad är det som karakteriserar denna förändring? Jo, först är det väl den betydande inskränkning i nationalinkomsten som inträtt. Den framträder på olika sätt och tar sig uttryck på olika vägar, nämligen dels genom beskäring av utrikeshandeln, dels genom upprustningen, som ju innebär att produktionen nu omdirigeras från civila till militära behov, och dels slutligen genom inkallelserna, som dra arbetskraft från jorden och fabriker till vaktjänst i här, flotta och flyg. Det förändrade läget innebär vidare, att den hastigt sjunkande nationalinkomsten i allt större utsträckning måste tagas i anspråk för de våldsamt växande utgifterna. I denna situation måste målet för vår penningpolitik, om vi fortfarande vilja hålla fast vid den uppgift vi så starkt underströko i höstas, nämligen att undvika en penningvärdets försämring, vara att dels begränsa allmän-

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

hetens köpkraft med hänsyn till den sjunkande tillgången på konsumtionsvaror och dels åstadkomma en ökning i statsinkomsterna under sådana former, som så långt möjligt är innebära att verkliga inkomster tagas i anspråk i stället för att vi med sedelpressarnas hjälp skapa en konstlad köpkraft.

När det gäller att tillämpa dessa båda grundsatser kommer man in på en hel rad problem, nämligen finanspolitiken, prispolitiken och lönepolitiken. Finanspolitiken i inskränkt mening, formerna för beskattningen, få vi ju tillfälle att inom kort återkomma till, och jag skall därför uppskjuta debatten på denna punkt.

Om prispolitiken skulle jag emellertid vilja säga några ord. Där stå vi, såvitt jag förstår, inför en avgörande vändpunkt. Så länge vår utrikeshandel var något så när fri var det ganska naturligt, att när av fraktkostnader m. m. framkallade prisstegringar på den svenska marknaden satte in, frågan om lönekomensationer för dem uppkom. Denna kompensationspolitik satte sin prägel på både den statliga och enskilda lönepolitiken under senare delen av 1939 och början av 1940. Nu är emellertid situationen en annan. Vi befinna oss ju nu faktiskt i ett avspärrat läge med starkt reducerade tillgångar, visserligen med relativt goda förråd för stunden men med utsikten att de snart smälta bort utan att kunna ersättas, därest icke en avgörande förändring till det bättre inträder i världsläget. Då måste vi också underkasta lönepolitiken en granskning. Detta ha även bankofullmäktige i sin skrivelse mycket starkt understrukit. Fullmäktige ha särskilt beaktat de prispolitiska återverkningarna av det system, som nu tillämpas med komensation för ökade levnadskostnader, vilken tar sig uttryck i lön efter indextalet. Bankofullmäktige ha hemställt, att frågan angående indexreglering av lönerna genom statsmakternas försorg snarast måtte upptagas till en mera ingående och allsidig omprövning. Fullmäktige antyda också, att enligt deras uppfattning en begränsning av lönekomensation genom ett rensat levnadskostnadsindex framstår såsom av förhållandena påkallad. På denna punkt har finansministern för egen del icke gjort något bestämt uttalande. Han har icke opponerat sig emot bankofullmäktiges tankegång men heller icke accepterat den. Däremot har bankoutskottet gjort ett ganska positivt uttalande. Man säger i bankoutskottets utlåtande: »Med avseende å lönerna synes vad fullmäktige anfört rörande behovet av en omprövning av frågan om lönesättningen efter levnadskostnadsindex vara förtjänt av beaktande.»

Nu är det ju så, att normerna för de tillägg, som skola utgå såsom komensation för stigande levnadskostnader, återfinnas, såvitt rör statliga befattningshavare, i det civila avlöningsreglementets bestämmelser och beträffande den enskilda arbetsmarknaden i det s. k. ramavtalet mellan svenska arbetsgivarföreningen och landsorganisationen. För det rörliga tillägget enligt civila avlöningsreglementet gäller för närvarande en högsta gräns, som inträder, när stegringen av levnadskostnaderna utöver 1935 års genomsnittsnivå uppgår till 20 %, d. v. s. när levnadskostnadsindex blir 120. Den 1 april i år var detta tal 119, och man kan sålunda med visshet räkna med att den nyss angivna högsta gränsen 120 kommer att överskridas vid nästa kvartalsskifte. Sedan beror det på riksdagens prövning, om ytterligare tillägg därutöver skall utgå. Riksdagen har på denna punkt, när det gäller civila tjänstemän, principiellt fria händer att utforma de villkor, som skola förbindas med ett sådant tillägg. Annorlunda förhåller det sig med det s. k. ramavtalet mellan arbetsgivarföreningen och landsorganisationen. Detta avtal innehåller icke någon motsvarighet till den övre gräns för levnadskostnadernas stegring, vid vars överskridande det automatiska tillägget för statstjänstemännen upphör att utgå. Det finns icke hel-

*Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken ut-
givna sedlar med guld m. m. (Forts.)*

ler i avtalet någon tidsfrist för giltigheten av dessa bestämmelser. Denna omständighet får sin särskilda betydelse på grund av ramavtalets säregna juridiska karaktär. Detta ramavtal är ju egentligen närmast att betrakta såsom en rekommendation från arbetsmarknadens huvudorganisationer till de olika fackförbunden, och det får juridisk betydelse endast i den mån som dessa fackförbund inlemmat det såsom en beståndsdel i sina kollektivavtal. Ramavtalets bestämmelser ha successivt infogats i ett stort antal kollektivavtal med mycket varierande giltighetstid. Även om det för närvarande tydligt tenderar till att man sluter överenskommelser på basis av ramavtalet med begränsad giltighetstid, utesluter detta icke, att inom de närmaste månaderna komma att träffas andra kollektivavtal med ramavtalets kompensationsbestämmelser, som sträcka sina verkningar ganska långt fram i tiden, kanske icke bara över nästa år utan ännu längre. Det framgår av vad jag här anfört att ramavtalet och de kollektivavtal, som grundas på detta, äro karakteriserade av en helt annan bundenhet i fråga om dyrtidstillägg än vad som gäller för statens tjänstemän. Juridiskt sett kunna dessa kollektivavtal icke rubbas genom överenskommelse mellan arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, utan för att kunna åstadkomma modifikation av dessa lönebestämmelser under de olika specialavtalens giltighetstid fordras uppgörelse mellan respektive specialförbund. Var och en förstår, huru svårt och ömtåligt det är att i nuvarande läge komma fram till sådana uppgörelser.

Om man fasthåller vid det som jag tror, att vi alla äro ense om, nämligen att vår löne- och prispolitik skall så långt möjligt är försöka hindra en inflation i ordets ödesdigra mening — att en viss inflation redan satts i gång tjänar det ingenting till att blunda för, men vi äro alla eniga om att vi böra söka hindra en utveckling, som skulle betyda, att man så småningom fullkomligt förlorade kontrollen över penningväsendet — om man håller fast vid denna förutsättning, äro såvitt jag förstår endast två möjligheter tänkbara, om man vill undvika en inflation via dessa indexlöner. Om man först ser på möjligheten att ävägbringa en lönespärrens genom maximering av det rörliga tillägget, så är det uppenbart, att denna möjlighet står öppen i vad det gäller stats-tjänstemännen, när maximitillägget 15 % har uppnåtts. Och det är, som jag nyss anförde, så gott som säkert, att detta kommer att ske den 1 juli i år. För den enskilda arbetsmarknaden däremot är en liknande maximering utesluten, om man icke vill genom särskild civillagstiftning förbjuda utbetalande av indextillägg över en viss nivå. Beträffande den andra utväg, som bankofullmäktige i sin skrivelse antytt, nämligen att rensa levnadskostnadsindex från vissa fördyrande poster, främst direkta och indirekta skatter, så är även den möjligheten beträffande statstjänstemännen för handen. Så snart nuvarande maximigräns uppnåtts ha statsmakterna i det fallet fria händer. Men även här gälla beträffande den enskilda arbetsmarknaden andra förhållanden. Där kräves även i detta fall, om icke frivilliga överenskommelser kunna träffas, en särskild civillagstiftning för att rubba de bestående avtalen, vilka ju så gott som undantagslöst ha anknutits till 1914 års orensade index.

Nu kan man — och jag tror, att de flesta göra det — beklaga, att detta ramavtal kom till stånd på basis av det orensade 1914 års index. Överallt hör man nu uttryck för ett beklagande av detta, men man säger, att man står maktlös och ingenting kan göra däråt. Jag har velat understryka, att såvitt jag förstår finnes då ingen annan möjlighet — och jag vänder mig till finansministern för att till honom framföra denna synpunkt — än att gå fram på den civila lagstiftningens väg. För egen del fäster jag liksom bankoutskottet mycken stor vikt vid möjligheten att så fort som möjligt få fram en ny index-

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

beräkning såsom grundval för dessa lönekompensationer. Jag vill särskilt understryka det uttalande av bankoutskottet, som jag nyss anfört, och det ännu mer positiva uttalande, som bankofullmäktige gjort. Jag hoppas, att finansministern efter dessa uttalanden, som jag förmodar bli riksdagens, icke dröjer med att omedelbart vidtaga de undersökningar, som erfordras för att finna lösningen på denna fråga.

Det är även en annan fara, som man här icke får blunda för, och det är den, att om man icke kan finna någon lösning på den enskilda arbetsmarknadens lönesättningsproblem, kan det nuvarande ramavtalet komma att bli prejudicerande och normerande för lönekompensationen även för statens befattningshavare. Det förefaller åtminstone mig vara ett ganska rimligt anspråk från statens befattningshavare, att de icke i detta hänseende skola vara sämre ställda än arbetstagarna på den enskilda arbetsmarknaden. Men för båda gäller det att taga hänsyn till, att vi nu befinna oss i en helt annan situation än i höstas, då ramavtalet gjordes upp. Jag har redan framhållit, och vill ännu en gång framhålla det, att vi nu befinna oss i ett helt annat tvångsläge; vi måste lägga om vår uppfattning i dessa ting ganska radikalt. Om ingenting göres kommer det s. k. ramavtalet, baserat på 1914 års orensade index, att alltjämt vara i kraft, och då blir ju lönekompensationen större än vad man faktiskt numera på alla håll anser vara rimligt. Detta kommer ju att betyda, att man får kompensation i lönehänseende även för de ökade direkta och indirekta skatter, som ha införts för att möta den nuvarande ekonomiska krisen, och en sådan lönekompensation kan jag för min del icke finna vara i överensstämmelse med landets och folkets verkliga intresse.

Jag har, herr talman, velat understryka dessa förhållanden, som jag tror vara av största betydelse för vår ekonomiska politik i fortsättningen. Utöver vad jag inledningsvis anförde skulle jag bara vilja säga några få ord om ytterligare en detalj i det finansprogram, som bankofullmäktige uppdragit. Det gäller besparingspolitiken.

Var och en förstår, att i ett samhälle som det svenska med den konstruktion av hela vårt förvaltningsväsen, som vi ha, är det ytterligt svårt att åstadkomma några stora och framför allt snabba resultat i besparingshänseende. De resultat som hittills åstadkommits äro i förhållande till hela budgetens omslutning mycket blygsamma. Jag värdesätter emellertid mycket de initiativ som tagits och de försök som gjorts, och jag vill uttala den förhoppningen, att man skall fortsätta på den inslagna vägen, så att vid beredningen av den budget, som skall framläggas för nästa års lagtima riksdag, man från regeringens sida skall få tillfälle taga ett mycket djupare grepp på besparingsproblemet än man kunnat göra hittills. Såvitt jag förstår blir det nödvändigt att här gå fram mycket hårdare än förut och underkasta en hel del anslagsposter en granskning från synpunkter, som man hittills väjt för att anlägga. Endast genom en sådan politik kunna vi hålla nere statsutgifterna inom något så när rimliga gränser. Vi veta ännu icke i närvarande stund, huru mycket försvarsutgifterna komma att belöpa sig till under innevarande budgetår, och ännu mindre vad de komma att uppgå till under det nästkommande. Men vi veta med ganska stor säkerhet, att vårt land nu är i samma situation som en hel rad mindre lyckligt lottade länder varit under den forcerade rustningshetsens tid. Vi äro i den situationen, att vi få räkna med att hälften, ja, kanske mer än hälften av vår totala statsbudget kommer att gå till försvarsändamål, och vi kanske komma i den situationen, att våra offentliga utgifter för stat och kommun stiga till hälften och kanske mer än hälften av hela nationalinkomsten. Det är alldeles klart, att när man ser fram emot

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

sådana utsikter, måste man ställa sig på samma ståndpunkt som bankofullmäktige intagit. Och jag vill ännu en gång understryka, att vi äro skyldiga bankofullmäktige tacksamhet för att de upptagit dessa problem och belyst dem så ingående som de gjort och ställt oss inför dessa, såvitt jag förstår, ofrånkomliga åtgärder, som här föreslagits. Jag vill också understryka, att vi äro skyldiga bankoutskottet ett tack för att det så oreserverat anslutit sig till bankofullmäktiges framställning.

Jag har intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Lithander*.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Efter det anförande, som doktor Anderson hållit, finns det kanske icke mycket att tillägga för en talesman för utskottets förslag. Doktor Anderson har huvudsakligen uppehållit sig vid den av statsmakterna förda lönepolitiken, men, såsom frågan för närvarande ligger till, kan kanske ingen våga sig på ett något mera bestämt uttalande. Om jag ändå här i fortsättningen försöker att göra några sådana uttalanden, är det ingalunda med anspråk på att vad jag därvid uttalar kan vara aktuellt i en situation, då indextalet och den hänsyn, man skall taga till detsamma, kommer upp till slutligt avgörande.

Doktor Anderson började sitt anförande med att säga, att han ansåg, att utskottet väl lätt gått förbi vissa ting, men skjutit fram andra, som måhända icke voro lika aktuella, och han nämnde då särskilt utskottets uttalande beträffande räntepolitiken och de enskilda kreditinrättningarnas politik. Han efterlyste också, huruvida det i det allmänna läget fanns några tendenser, som påkallade ett sådant uttalande från bankoutskottets sida. Jag är medveten om att, när det gäller den räntepolitik, som bankerna fört efter den 1 september förra året, man får iakttaga stor försiktighet vid offentliga uttalanden därom. Ämnet är ju mycket ömtåligt, och därtill förhåller det sig i praktiken på det sättet, att man icke kan fälla något generellt omdöme härutinnan. Man kan säga t. ex. om de svenska sparbankerna, som för många både insättare och låntagare betyda så mycket, att de skött sig alldeles utomordentligt väl och förtjäna det allra största beröm för den försiktighet och vaksamhet, de iakttagit. Man kan kanske icke säga precis detsamma om de andra kreditinrättningarna. Vi ha i utskottet blivit upplysta om att åtskilliga krediter, som under förra sommaren och tidigare flera år tillbaka betingat en räntesats av ungefär 3½ procent, under loppet av några månader bringats upp till 5½ procent. Dessa upplysningar ha kommit utskottet tillhanda på ett sådant sätt, att någon tvekan knappast råder därom att de äro riktiga. Att en sådan ränteförhöjning förekommit i så pass stor utsträckning är väl förtjänt av uppmärksamhet från statsmakternas sida. Jag tror detta vara ett tillräckligt skäl för att denna maning till större varsamhet fått sin plats i utskottets i år gjorda uttalande om den förda räntepolitiken.

Svenska staten lånar nu upp så mycket pengar den kan få, och den vill ha dessa lån mot en ränta av 4 procent. Det kan då vara skäl även för dem, som ha tillfälle att få högre ränta på sina pengar, att iakttaga all möjlig försiktighet. Det har visserligen icke från doktor Andersons sida men väl från vissa av hans kollegers, som skriva i tidningarna, uttalats meningar, som kunna tyda på att man i vissa kretsar anser det viktigaste vara, att kreditinrättningarna behålla sin stabilitet, och att de fortfarande ha makt att få mycket av medel över för avskrivningar och helt naturligt också för större vinster.

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 34.

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

Det finns banker, som i år till och med haft mage att fastställa en utdelning av 15 procent, och åtskilliga torde ligga omkring 10 procent. Det finns en tendens i den offentliga diskussionen att framhålla detta såsom det viktigaste. Det är nödvändigt, säger man, att våra krediträttningar bibehålla denna oerhörda ekonomiska styrka, ty de äro ryggraden på så många områden inom vårt näringsliv. Det är naturligtvis riktigt, att det är av stor betydelse, att våra banker äro stabila och kunna fullgöra sina förbindelser i detta allvarliga läge för näringslivet i vårt land. Sveriges riksdag måste emellertid säga, att vi få icke debet och kredit att gå ihop utan att ställa en del av betalningen på framtiden, och andra enskilda företagare utanför bankerna måste göra på samma sätt. Vi få lov att hushålla litet grand på Guds försyn, till dess vi komma över dessa svåra tider. Är det rimligt och riktigt, att bankerna här i Sverige ensamma skola intaga denna förnäma undantagsställning och säga, att vi skola hava vår stabilitet, vår säkra ställning och våra utdelningar under alla förhållanden bärgade, och att det sedan får gå hur det vill med världen i övrigt? Ett sådant resonemang är enligt min åsikt icke riktigt. Även krediträttningar få finna sig i att taga vissa hänsyn och möjligen också någon risk. Det vore skäl i att man betänkte, vilka konsekvenser det kan medföra, om våra kreditanstalter på alla områden försöka att under alla förhållanden trygga sina intressen. Tänk på den oerhörda byggnadsverksamhet, som vi haft i vårt land under de sista årtiondena, då hundratusentals människor skapat sig egna hem. Ofta bo de ensamma i dem, men ibland hyra de ut en lägenhet till en arbetskamrat eller någon annan i ungefär samma ekonomiska ställning som de själva. Om räntorna på en gång skulle stiga med 2, 3 à 4 procent, vilket antagligen skulle bli följden, om man finge göra som man ville på det håll, där man har hand om den ekonomiska makten, skulle detta betyda, att levnadskostnaderna, såvitt det gäller bostäderna, fördyrades med flera hundra kronor för familj och år för alla dessa hundratusentals arbetare och tjänstemän, som bo i dessa byggnader. Tror någon, att vare sig staten eller arbetsgivareföreningen skulle, efter att hava åsett denna utveckling, ha nog styrka att stå emot det krav på kompensation för en så oerhörd stegring av levnadskostnaderna, som en sådan räntepolitik ovillkorligen måste framkalla? Åtminstone har jag, som i utskottet föreslagit, att man skulle taga med dessa meningar, haft det motivet. Det är av det skälet det viktigaste, att bankerna härvidlag icke skena i väg och ordna med en höjning av levnadskostnadsindex, som icke är starkt motiverad.

I fråga om lönepolitiken i allmänhet är det en synpunkt som doktor Anderson icke framhållit. Bland de många utomordentligt intressanta synpunkter, han framburit, har denna blivit avglömd. Jag skall i stället passa på att erinra kammaren därom. Statstjänarna få kompensation för de stegrade levnadskostnaderna, om man också kan diskutera, huruvida denna kompensation är tillräcklig eller icke. Jag förmodar, att de flesta statstjänstemannagrupper tycka, att den kunde varit något större, medan både riksdag och övriga medborgare, som icke äro statstjänare, anse den mer än tillräcklig. När det gäller statstjänstemännen, förtjäna de av doktor Anderson anförda synpunkterna det allra största beaktande. Jag tror nämligen, att det är nödvändigt för riksdagen att på den punkten göra vad den kan för att göra allvar av talet om besparingar. Jag är icke lika säker på att det kommer att gå bra, när det gäller de grupper, som lyda under det s. k. ramavtalet, och detta av den anledningen, att beträffande statstjänarna ha vi att göra med både dem, som ha stora löner, och dem, som ha mindre löner, men nästan alla ha sådana löner, att de kunna leva ett dragligt liv. När vi emellertid komma till de av

*Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken ut-
givna sedlar med guld m. m. (Forts.)*

ramavtalet berörda grupperna, finna vi visserligen många, som ha sådana löner, att de mycket väl skulle kunna tåla någon justering, men vi kunna också säkerligen räkna med hundratusentals människor, som redan nu leva så nära gränsen till nöd, att en ytterligare justering av indextalet skulle för dem betyda så mycket att man ur sociala synpunkter måste betänka sig mycket allvarligt, innan man går med på en ytterligare reducering. Med detta har jag velat säga, att det blir nödvändigt att pröva — jag tror, att det blir nödvändigt att pröva rätt snart — om den svenska riksdagen skall ha mod nog att gå ifrån vissa fördomar, som man hittills hållit ganska hårt på, då vi äro absolut tvungna att behandla alla lönegrupper procentuellt lika. Vi skulle kunna säga oss, att här finns en marginal att ta på, och där kan man taga något, men när nöden står för dörren får man nog lov ändå att så mycket som möjligt sörja för dem, som ha det sämre ställt. Kan riksdagen höja sig till ett sådant beslut i detta ögonblick beträffande statens befattningshavare, tror jag, att det skulle vara möjligt att med detta goda exempel påverka parterna i ramavtalet. Man skulle med andra ord slippa en lönestegring med obehagliga inflatoriska verkningar i högre grad än vad som är oundgängligen nödvändigt utan att framkalla alla de sociala vådor, som man måste framkalla, därest man utan vidare säger, att vi skola rensa levnadskostnadsindex för alla grupper och i samma grad.

Sedan vill jag blott framhålla en sak i anslutning till vad doktor Anderson sagt, då det gäller sparsamhet med statens medel. I år har förekommit här i riksdagen ett ärende, där riksdagens sätt att taga på sparsamhetsbegreppet fått en utomordentlig illustration. Det gällde den sparsamhetsproposition rörande skolväsendet, som avgjordes för några veckor sedan av riksdagen. Ingen ville då höja en stämning för att förhindra kommunerna att i onödan och utan ringaste nytta göra av med statens medel genom att utöka lästiden i folkskolorna — en s. k. reform, som ändå bevisligen är av så utomordentligt diskutabelt värde. Jag tänker i detta sammanhang icke taga upp en sådan diskussion, som jag hade med statsutskottet för ett par år sedan, men man måste bli bedrövad, när i dessa tider icke ens en jämkning av vad riksdagen en gång beslutat är möjlig att genomföra i denna mycket allvarliga situation. Jag vill därför passa på att starkt understryka, vad doktor Anderson på denna punkt sagt, nämligen att när det gäller sådana ting få vi lov att taga det något allvarligare än vi hittills gjort.

Herr Cruse: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av herr Andersons i Norrköping uppseendeväckande uttalande, att statsmakterna bära ingripa i lönesättningen på den privata arbetsmarknaden. Visserligen gick hans uttalande i negativ riktning. Vi skola stifta en lag, som upphäver det s. k. ramavtalet. Jag vill då säga, att ramavtalet ingalunda är någon fördel för arbetarna, såsom herr Anderson i Norrköping sökt göra gällande. Det reglerar denna ömtåliga fråga för den närmaste tiden, och båda parterna ha här tagit hänsyn till varandras intressen och — jag vågar även påstå — samhällets intressen. Att emellertid arbetarna skulle ha vunnit på detta avtal bestrider jag på det bestämdaste. Vi ha därvidlag en möjlighet att göra jämförelse med förhållandena under förra världskriget, då ett sådant avtal icke var träffat, utan lönerna reglerades genom fria förhandlingar mellan de enskilda arbetsgivarna och arbetarna. Visserligen höjdes lönerna under första krigsåret 1914—1915 endast med 7 procent, medan levnadskostnaderna stego med 15 procent. Ramavtalet ger omkring 11 procent, och levnadskostnaderna ha nu stigit med 15 procent. Redan andra krigsåret, då levnadskostnaderna

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

stego, om jag icke minns fel, med i runt tal 60 procent, hade arbetarna genom enskilda avtalsrörelser lyckats få uppgörelse efter ramavtalets linjer, alltså en kompensation för 45 procent av levnadskostnadsstegringen. Detta gäller året 1 juli 1915—1 juli 1916. Men redan nästa år, då levnadskostnaderna stego med 120 procent, erhöles arbetarna 125 procent förhöjning på sina löner. När så under första fredsåret levnadskostnaderna stigit med 200 procent, hade lönerna stigit med 250 procent. Här hade således en standardförbättring inträtt. Hade ramavtalet här tillämpats, hade arbetarna blott fått 150 procent förhöjning i stället för den förhöjning på 250 procent, som de åstadkommit.

Ett ingrepp från riksdagens sida att störa de frivilliga överenskommelserna mellan arbetsgivare och arbetare i denna kritiska tid skulle betraktas såsom ett slag i ansiktet på dessa parter, som ändå gjort allt för att söka ordna dessa frågor utan att skada samhällsintresset. Jag måste säga, att det är upprörande, att en person i herr Andersons i Norrköping ställning verkligen kan göra ett sådant uttalande. Denna kris kommer ju nämligen att utarma alla löntagare. Den saken är väl fullt klar. De, som ha egendom, komma emellertid att få sin ekonomiska ställning förbättrad genom denna stegring av värdena. Alla, som tillhöra jordbrukargruppen, alltså alla självägande, få ju på grund av förhållandena sin ställning avsevärt förbättrad i dessa tider. Alla, som äga fastighet, och så gott som alla som driva rörelse få icke någon försämring i sin levnadsstandard, utan de äro i tillfälle att förbättra den. Arbetarna ha ändå genom ramavtalet frivilligt åtagit sig att reducera sin levnadsstandard med 25 procent.

Jag vill också framhålla, att ramavtalet hittills har gett ganska litet. Fastän levnadskostnaderna sedan krigsutbrottet ha stigit med något över 10 procent, ha exempelvis de sämst avlönade arbetarna endast fått en förhöjning av sina timlöner med $2\frac{1}{4}$ öre. De arbetare, som ha fått denna lilla förhöjning i sina löner, måste ju betrakta det som en verklig utmaning, att herr Anderson i Norrköping anser, att även denna lilla kompensation för levnadskostnadsstegringen skall beskäras genom statsmakternas ingrepp.

I de tider, som vi nu stå inför, behöva vi öka landets produktion, men det målet når man icke, om man utarmar alla löntagare. Då förstör man den köpkraft, som vi med så mycken möda ha upparbetat hos dessa grupper. Sparsamheten kan drivas så långt, att det icke blir sparsamhet längre utan slöseri, ty jag anser det vara slöseri, att i dessa tider, då landet behöver all den produktion, som kan åstadkommas, låta stora massor av arbetare gå utan arbete.

Här komma att krävas ganska stora offer av de arbetande klasserna, och jag tror, att det vore klokt, om herr Anderson och andra bleve på det klara med att dessa offer icke enbart skola göras av löntagarna. Jag delar därför den uppfattningen, att den begränsning, som nu är fastställd för statstjänarnas dyrtidstillägg, bör slopas. Även dessa böra i fortsättningen få skäligen kompensation för de stegrade levnadsomkostnaderna. Jag tror, att vi på det sättet lättare skola kunna samla nationens produktiva krafter till en insats, som möjliggör för landet att bära de ökade bördor, som kriget ute i världen har lagt även på vårt land.

Herr Liedberg: Herr talman! Innan jag går in på den fråga, som egentligen föranledde mig att begära ordet, kan jag icke underlåta att med några ord beröra den siste ärade talarens inlägg. Jag kan för min del icke på något sätt inlägga den betydelse, som han inlade i herr Ivar Andersons anförande. Jag behöver ju icke gå in på det, eftersom jag förmodar, att han kommer att

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

svara för sig själv, men jag vill ändå taga upp det problem, som herr Cruse särskilt uppehöll sig vid, nämligen löneindexregleringen och förhållandena för löntagare kontra låt oss säga egendomsägare av vad slag det vara må eller företagare. Alla, som ha egendom, sade herr Cruse, få det ju bättre. Ja, herr Cruse, huruvida så blir fallet eller ej är nog en sak, som vi möjligen kunna konstatera någon gång framdeles. I själva verket är det ju så, att det är ytterligt få människor här i världen och i varje fall i detta land, som sitta med enbart egendom och draga ränta eller annan reventy av denna egendom. Vi få nog i stället räkna med att näringslivet i stort sett består av löntagare eller företagare, och det är icke de nominella förmögenhetsförhållandena, som äro avgörande för den senare kategorien, utan det är helt enkelt det ekonomiska utfallet av deras rörelse.

För min del har jag betraktat indexregleringen på löneområdet — jag tänker särskilt på arbetarlönerna — såsom en ganska nödvändig och nyttig sak. Jag tror, att det är en nödvändig buffert gentemot alltför tvära omslag och alltför plötsliga ändringar i penningvärdet. Sedan är det emellertid en annan sak, huruvida reallönen i längden kan bibehållas. Det beror ju på faktorer, som vi faktiskt för dagen icke kunna yttra oss om. Det kommer att bero på hela det svenska näringslivets och folkhushållets utveckling. Vi veta i dag ingenting om detta. Vi veta ingenting om huruvida reallönestandarden — eller vilket uttryck man nu vill använda — skall kunna bibehållas eller icke. Vi kunna hoppas, att det skall kunna ske. Det är emellertid givet, att lika väl som man nu kommit överens om en viss koefficient, när det gäller de ändrade levnadskostnadernas inverkan på löneläget, lika väl kan man komma i det läget, att man kan behöva sänka den koefficienten, eller komma i det lyckliga läget, att man skall kunna höja den. Man kan reglera förhållandet på *det* sättet, och man kan också tillgripa ett *annat* medel för samma ändamål, nämligen att ändra själva indexberäkningen genom att, som man i allmänhet kallar det, rensa index.

Hela detta problem och dess behandling blir emellertid faktiskt beroende på hurudan framtiden blir, om vi komma att gå relativt oskadda ur nuvarande situation eller om vi alla samt och synnerligen skola få finna oss i försämrade förhållanden. Skulle man våga göra en förutsägelse i dag, är det väl den, att hela svenska folket överhuvud taget får räkna med att åtminstone under ett antal år framåt få bära bördor, som omöjliggöra den vanliga standarden för oss alla.

Emellertid var det ett uttryck i utskottets motivering överst på sid. 9, som närmast föranledde mig att begära ordet. Det gäller den mening, som börjar på fjärde raden och har följande lydelse: »Såsom fullmäktige framhållit, är det vidare av vikt, att priserna på för folkförsörjningen nödvändiga jordbruksprodukter icke tillåtas att stiga mer än som är oundgängligen nödvändigt.» Jag måste fråga mig, varför utskottet i detta fall uteslutande talar om jordbruksprodukter. Är icke samma uttalande berättigat beträffande för människorna nödvändiga förnödenheter överhuvud taget?

När man här skjuter alldeles speciellt till måls på jordbruksprodukterna, så måste detta från min sida framkalla vissa gensagor. Jag måste fråga mig, varför man icke talar om så nödvändiga saker som hyror, som kläder och dessa kommunala taxor för elektricitet och gas, som visserligen äro nämnda något längre fram, utan endast talar om livsmedel. Det beror väl till en del på den gamla föreställningen, att det är livsmedel, som människorna i huvudsak använda sina inkomster på. Levnadskostnadsindex är emellertid sammansatt av en mängd olika faktorer, vilka visserligen långtifrån alla avse åt-

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

bara saker men som ändå höra till det dagliga livets omkostnader. Jag vill minnas, att livsmedel ingå med cirka 30 procent av den sammanlagda summan för levnadskostnaderna. Äro då dessa 30 procent råvarupriser, d. v. s. producentpriser? Ingalunda, producentpriserna äro en ytterligare mycket ringare del av det hela. Man räknar nämligen med vad varorna kosta, när de saluföras i butikerna här i Stockholm eller var det vara må. Nu är emellertid att märka, att det är priserna på de råvaror, som man här särskilt apostroferar i utskottets utlåtande, som ligga under kontroll. Det är priserna på kött och fläsk och smör och ägg o. s. v. Mig veterligt har det emellertid ännu icke hänt, att man på något sätt har ingripit mot de slutliga salupriserna, d. v. s. att man har försökt reglera eller snöra ihop distributionskostnaderna. Detta har med årens lopp medfört, att medan låt oss säga oxkött i dag kostar så och så många gånger mera än det kostade för 25 år sedan, så visar det sig, att råvaran under samma tid har stigit med en förhållandevis relativt ringa procent. Vi ha varit utsatta för en utveckling, som har lagt mer och mer omkostnader på distributionsapparaten.

Jag kan naturligtvis icke nu gå närmare in på denna sak, men jag vill återkomma till att man icke träffar sakens kärna och den betydelsefulla delen av problemet enbart genom att dekretera, att jordbrukspriserna icke få tillåtas stiga. Det är tvärtom nog så, att om man skall åstadkomma några verkliga resultat, måste man se till vad mellanhandskostnaderna betinga, hur man skall få ned dessa kostnader och kunna förbilliga distributionen. Det är mycket mer att vinna på det området än det någonsin är på själva råvaruprisområdet.

Det är ytterligare en sak, som är betänkelig, om detta utskottets uttalande skulle refereras och tagas såsom utgångspunkt för de kommande bedömandena på detta område, och det är, att utgångsläget, såvitt jag förstår, icke är jämförligt med det utgångsläge, som man anser sig kunna räkna med för det svenska näringslivet i stort sett. Vi veta ju, att vi haft en högkonjunktur, som började kanske någon gång mot slutet av år 1933 eller början av år 1934, fastän vi då knappast visste om att det skulle vara eller bli en högkonjunktur, som kulminerade åren 1937, 1938 och 1939. För jordbrukets del har man övergått till att taga åren 1935—1937 till utgångspunkt. Betecknar då denna utgångspunkt ett lämpligt läge? Kan man säga, att läget då var sådant, att om det kunde bibehållas, så vore det bra både för jordbruksutövarna och för konsumenterna, och kunna de senare ha anledning pretendera på att detta utgångsläge icke får förändras till jordbrukarnas fördel? Jag tror, att vi alla kunna vara överens om att detta utgångsläge *icke* var riktigt, d. v. s. att jordbruket under dessa år arbetade med underskott. Det kan vara svårt att ange hur stort detta var, men man har nog i allmänhet statistiskt kommit fram till några sådana siffror som att, om prisläget för jordbruksprodukter i allmänhet då *borde* ha varit 100, så var det i stället cirka 90.

Såsom jag ser saken är det ofrånkomligt, att man vid prisövervakningen och de åtgärder, som skola vidtagas för att främja den, har klart för sig, att man måste vara beredd att tillåta jordbruket att inom de produktionsgrenar och i de fall, då det behövs, återuppnå den ekonomiska balansen. Man kommer i annat fall att göra det största av alla misstag, när det gäller att ordna folkhushållet för kommande brydsamma tider. Man kommer i helig iver att ordna folkhushållet på bästa sätt och framför allt vårda valutan och kanske lyckas med det senare, men man kommer samtidigt att rätt vad det är befinna sig i den situationen, att vi *icke ha* de livsmedel, som dock utgöra det viktigaste av livsbehoven. Jordbruket har på vissa produktionsområ-

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

den under många år haft besvärande om än icke så stora överskott, och ingen jordbrukare vill på något sätt underkänna värdet av det stöd och den hjälp, som statsmakterna ha lämnat, när det gäller att reglera priserna på jordbruksområdet. Trots detta stöd och denna hjälp har emellertid jordbruket i ganska stor utsträckning måst sälja mycket stora och viktiga produkter till ett pris, som faktiskt har legat under det i och för sig ekonomiskt skäliga. Om man nu kommer i ett ändrat läge, där tillgången motsvarar efterfrågan, och om man vill förhindra, att man skall komma i det läget, att tillgången är mindre än efterfrågan, måste man också ha klart för sig, att då föreligga icke heller några skäl att på detta område fortfarande räkna med delvis oskäligt låga priser såsom en normal företeelse, vilket man ju *icke gör på något annat* av näringslivets områden.

Det är klart, att det på detta område lika väl som på andra näringslivets områden kan vara ytterligt svårt att med regleringsåtgärder nå den absolut riktiga balansen i förhållande till läget i stort, men jag har för min del velat mycket bestämt varna för att driva den satsen, att det viktigaste i detta fall är att se till att inga prisförändringar ske utan att penningvärdet bibehålles. Jag tror, att det är viktigare att se till att produktionen bibehålles. Sedan får staten på detta lika väl som på andra områden taga in av de vinster, som eventuellt kunna uppstå. Det är ingen, som vare sig på detta område eller något annat tänker sig, att några rena kristidvinster skola få uppstå. Dem behöver staten, och staten är också i sin fulla rätt att ta dem.

Jag tror, att jordbruksbefolkningen och jordbruksnäringen över huvud äro fullt beredda att bära sin del av de gemensamma bördorna. Jag tror, att de ledande ekonomiska jordbruksorganisationerna ha visat detta under de nio månader, som nu snart ha gått, sedan kriget bröt ut. Vi ha utan några som helst tvångsåtgärder från statsmakternas sida lojalt samarbetat med dessa statsmakter, när det har gällt att hålla prisnivån i styr. Jag menar emellertid, att det måste vara sakligt oriktigt och kan för folkhushållet bli ytterligt olyckligt, om man vid försöken att reglera näringslivets olika grenar och kategorier utgår ifrån och vänjer sig vid, att av alla dessa skall jordbruksnäringen och jordbruksbefolkningen behandlas såsom folkhushållets strykpojke.

Jag har velat anföra detta, herr talman, och jag ber att få yrka, att ordet »jordbruksprodukter» på femte raden uppfifrån å sid. 9 i utskottets utlåtande måtte utbytas mot ordet »förnödenheter».

I detta anförande instämde herrar *Staxäng, Hansson* i Rubbestad, *Larsson* i Hede, *Lindmark, Thorell* och *Hansson* i Vännäsby.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Jag kan icke säga, att jag blev förvånad över herr Cruses anförande, ty något liknande hade jag ju väntat mig, men jag tycker, att han gick något för långt i sin vantolkning både av vad jag sagt och av vad jag menat. Det kan väl icke helt ha undgått herr Cruse, att det uttalande, som jag utgick ifrån och som jag underströk och kommenterade, först hade gjorts av bankofullmäktige, sedan lämnats utan anmärkning av finansministern och slutligen ganska kraftigt understrukits av bankoutskottet i ett enhälligt utlåtande.

Herr Cruse försökte göra gällande, att jag skulle ha rekommenderat en åtgärd från statsmakternas sida, som avsåg ett radikalt ingripande på arbetsmarknaden i syfte att sätta ramavtalet ur kraft. Vad innebär den fråga, som jag ställt under debatt? Jo, med utgångspunkt från bankofullmäktiges

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

och bankoutskottets uttalande om nödvändigheten av en snar omprövning av frågan om lönesättningen efter levnadskostnadsindex har jag sökt resonera om hur detta skulle kunna ske på sådant sätt, att ett resultat kunde vinnas. Jag anförde, att eftersom ramavtalets bestämmelser kommit att successivt infogas i ett stort antal kollektivavtal med mycket varierande giltighetstid, är det omöjligt att enbart genom överenskommelser med fackförbunden komma fram till vad man nu allmänt finner vara riktigt, nämligen att lönekomensationen skall baseras på ett rensat index.

Det är alltså denna fråga man skall taga ståndpunkt till: gillar man eller gillar man icke tanken på ett rensat index? Eller, för att tillspetsa frågan: anser man rimligt, att staten och arbetsgivarna fortfarande skola giva komensation för den ökning av levnadskostnaderna, som höjningen av de direkta och indirekta skatterna medför? Den saken har herr Cruse icke gått in på, och därmed faller hela hans argumentering. Kvar står endast ett, som jag tycker, ganska ohöjtt vädjande till klassintressen, något som herr Cruse nog torde vara beredd att utdöma när det kommer från andra håll. Jag förmodar, att herr Cruse skulle i en polemik exempelvis med kammarens jordbrukare ha hävdad en annan principiell inställning än den som kommit till uttryck när han polemiserat mot mig.

Herr Cruse sade, att ett accepterande av den lönepolitik, som förordas av mig — jag förmodar han erkänner att den förordas även av exempelvis bankoutskottet — skulle leda till en utarmning av löntagarna; däremot skulle alla ägare av realtillgångar få sin ställning förbättrad. Ja, vad kommer att ske, om man låter det gå på det sätt som herr Cruse vill, nämligen att man skall giva full komensation — och kanske litet därutöver, det vet nog herr Cruse, att det finns arbetargrupper som även begära det — för alla kostnadsstegringar, däri inberäknade de direkta och indirekta skatter som statsmakterna måste pålägga? Såvitt jag förstår, kommer detta att leda fram till en utarmning av vissa samhällsklasser, i första hand pensionärerna och alla andra som äro tvungna att leva på en liten fast inkomst, vilken icke kan höjas genom några kompenseringsåtgärder, exempelvis alla små räntetagare, vilka kanske i många fall ha det sämre ställt än lönearbetarna. Så småningom kommer emellertid utarmningen att gå ut även över löntagaregrupperna. Vi ha sådana erfarenheter av inflationen, att vi icke kunna — som herr Cruse gjorde i sin ganska demagogiska framställning — se bort från dess verkningar. Jag vågar göra gällande, att vilja vi komma fram till det som riksdagen i höstas var enig om, nämligen ett förhindrande av inflation, måste vi se till att lönekomponentsbestämmelserna rensas från rent inflatoriska ingredienser. Det är ju detta som diskussionen rör sig om. Kan herr Cruse giva anvisning på någon annan utväg, till exempel ställa i utsikt att man genom en frivillig överenskommelse kan åstadkomma en ändring av ramavtalet på denna punkt, skall jag gärna vara med om att arbeta för en sådan lösning. Men då det sannolikt icke är möjligt att komma fram på den vägen, har jag måst fästa uppmärksamheten på att det till sist kan bli nödvändigt, att statsmakterna taga upp frågan om indexberäkningen till prövning.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Det var herr Cruses anförande, som föranledde mig att begära ordet. Jag måste säga, att jag blev nästan förskräckt, när jag hörde en man i herr Cruses ställning göra det uttalandet, att jordbrukarna i nuvarande läge få sin ställning avsevärt förbättrad. Ett sådant uttalande måste tyda på, att herr Cruse på intet sätt känner till hur

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

en tredjedel av Sveriges befolkning för närvarande har det ställt. Det är tvärtom så, att läget för jordbrukarna hittills under krisen icke förbättrats utan försämrats. Jag skall emellertid icke ingå i någon närmare diskussion på denna punkt, eftersom herr Liedberg utförligt redogjort för hurudant läget är och jag i allt väsentligt kan instämma i vad han yttrade.

När jag läst detta utskottsutlåtande, har jag särskilt fäst mig vid ett par punkter. I den skrivelse från bankofullmäktige, som återgives i utskottets utlåtande, säges bland annat — det står nederst på sid. 4 i utlåtandet: »För att lönestegringar skola kunna undgås — en sak vars betydelse ur penningpolitisk synpunkt icke kan nog kraftigt understrykas — är det av vikt att priserna på för folkförsörjningen nödvändiga varor, främst jordbruksprodukter, icke tillåtas stiga mera än som är oundgängligen nödvändigt.» Varför skall man nödvändigt alldeles särskilt framhålla jordbruksprodukterna? Hade man icke kunnat nöja sig med att tala om för folkförsörjningen nödvändiga varor? Men när utskottet sedan skall taga ställning på denna punkt, har utskottet ännu mera tillspetsat saken. Utskottet säger på sid. 9 i utlåtandet: »Såsom fullmäktige framhållit, är det vidare av vikt, att priserna på för folkförsörjningen nödvändiga jordbruksprodukter icke tillåtas stiga mer än som är oundgängligen nödvändigt.» Här har man alltså endast pekat på jordbruksprodukterna och helt förbigått andra för folkförsörjningen nödvändiga varor. Jag har ytterligt svårt att förstå, varför det är nödvändigt att på detta sätt framhålla en enda grupp av produkter. I den följande meningen gör utskottet ett uttalande, som enligt min uppfattning icke är riktigt, åtminstone om man ser saken i ett större sammanhang och på längre sikt. Utskottet säger: »I detta sammanhang må erinras, att handelsavspärrningen för jordbrukets del medfört minskade produktions- och avsättningsmöjligheter, vilket föranlett ökade stödåtgärder från statens sida.» Detta uttalande är riktigt, om man ser läget sådant det är för ögonblicket. Man kan ju exempelvis tänka på den svårighet att exportera smör, som för närvarande föreligger. Men hurudant är läget, om man ser frågan i ett större sammanhang och på längre sikt? Då förhåller det sig givetvis så, att jordbruket behöver producera mer än det hittills gjort, om befolkningen skall kunna förses med de nödvändiga livsmedlen, när vi äro avstängda från all import utifrån. Jag skulle därför, herr talman, först vilja instämma i herr Liedbergs yrkande att ordet »jordbruksprodukter» strykes och ersättes med ordet »förnödenheter». Vidare yrkar jag, att den mening, som börjar med orden »I detta sammanhang må erinras» och slutar med orden »från statens sida», måtte utgå.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, vad utskottet säger nederst på sid. 8 i utlåtandet. Det heter där: »Förhöjd ersättning bör i huvudsak endast få förekomma i sådana fall, där ett bibehållande av en relativt låg ersättning för visst arbete skulle minska förutsättningarna för landets förseende med erforderliga varor.» Jag skulle vilja ställa den frågan till den eller de ledamöter av bankoutskottet, som äro närvarande här: vill man i detta uttalande inbegripa även jordbruksproduktionen? Vill man erkänna, att arbetet med att producera livsmedel hittills betalats relativt lågt? Och vill man därigenom även medge, att man för att landet skall kunna förses med erforderliga varor är beredd att gå in för en förbättring av prisläget? Jag har icke kunnat läsa ut vad man egentligen avser, och jag tillåter mig därför att ställa den frågan.

Jag ansluter mig helt till vad utskottet säger rörande kontrollen över utlåningsräntorna. Jag kan icke alls dela den mening, som kom till uttryck i det anförande, som hölls av herr Anderson i Norrköping. Jag tycker, att just ut-

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)
skottets uttalande på denna punkt är det värdefullaste jag hittat i bankoutskottets utlåtande.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i största korthet göra några allmänna reflexioner i anledning av det meningsutbyte, som här ägt rum. Vi ha ju allesammans här i landet föresatt oss, att vi med jämnmot skulle bära de bördor, som kriget och krisen förde med sig. Vi skulle finna oss i obehagen så långt vi överhuvud taget kunde tåla dem. Det har ju även deklarerats, att vi skulle vara beredda att bära varandras bördor. Nu ha vi kommit i den situationen, att det blir fråga om att göra allvar av de goda föresatserna. Då visar det sig, att vi äro ungefär likadana som vi alltid varit. Vi vilja gärna ha kompensation för levnadskostnadernas stegring, och vi vilja gärna försöka undvika de obehag, som följa med den svåra tiden. Vi äro icke alls beredda att bära varandras bördor. Det är visserligen mänskligt. Jordbrukarna tycka nu, att de icke gärna vilja kännas vid de obehag, som följa med ett fullföljande av det program vilket innebär att man skall försöka hindra prisstegringen. De se i stället gärna, att de få ha så fria händer, som omständigheterna medgiva, så att de skola kunna följa med i prisutvecklingen. På motsvarande sätt resonerar man på arbetarhåll, och det är också mänskligt. Man vill alltså icke inskränka sig på någondera sidan. Man förstår nog, att här blir det tunga bördor att bära, men man ser gärna, att tyngden och belastningen lirkas över åt något annat håll än där man själv befinner sig.

Jag vill i detta sammanhang rätta ett misstag, som förekommit i debattinläggen från jordbrukarhåll. Man opponerar sig framför allt mot bankofullmäktiges resonemang om nödvändigheten av att försöka hindra prisstegringen, särskilt på jordbruksprodukter. Detta har stuckit lantbrukets representanter i ögonen, vilket man kanske kan begripa. Men deras reaktion vilar på en missuppfattning. Om de hade besvärat sig med att omsorgsfullt läsa igenom hela bankofullmäktiges skrivelse — det kanske de ha gjort, men i så fall ha de måhända icke riktigt förstått den — hade de blivit på det klara med vad bankofullmäktige åsyfta. Bankofullmäktige liksom även bankoutskottet ha hela tiden utgått ifrån, att man skall fullfölja det program för vår prispolitik och valutapolitik som en gång upplagts. Vi skola söka förhindra prisstegring och försämring av penningvärdet. Däröfver äro alla ense. Nu säga bankofullmäktige, att lönepolitiken är av synnerligen stor betydelse för prisutvecklingen. Det gäller alltså att såvitt möjligt hindra lönestegringar, men detta kan man rimligtvis icke göra, om det är så att priserna på de produkter, som människorna skola köpa, börja att stiga. I så fall gå lönerna upp, varefter de, som få betala de högre lönerna, vilja ha mera betalt för sina produkter. Och så är skruven i gång. Sedan bankofullmäktige sålunda yttrat sig om lönepolitikens betydelse, säger man, att för att lönestegringar skola kunna undgås, är det nödvändigt, att man försöker hindra att priserna på för folkförsörjningen nödvändiga varor stiga. Anledningen till att man därvidlag pekar på jordbruksprodukterna är den, att det är dessa som enligt all erfarenhet äro grundläggande för prispbildningen. Det är i första hand priserna på jordbruksprodukter som bestämma priserna på andra varor. Kan man alltså hindra själva grundvalen att höja sig, kan man möjligen även hindra prisstegring på andra områden. Det är denna tanke, som ligger bakom resonemanget. Meningen är alltså icke den, att man skall låsa fast jordbrukarnas priser och sedan utan vidare tillåta, att allting annat stiger. Det är icke avsikten, att man skall låta vissa folkgrupper få kompensation för de ökade levnadskost-

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

naderna, men tvinga jordbrukarna att stå kvar på samma nivå som förut. Jordbrukarna kunna alltså ta saken med lugn.

Jag vill som en allmän reflexion framhålla, att det avgörande är tillgången på varor här i landet. Alla förstå, att det stora kriget medför, att vi icke kunna få så mycket varor som vi vant oss vid. Vi kunna icke på långt när ersätta allt som vi tidigare fått utifrån. Man får försöka, så långt det är möjligt, att genom inhemsk produktion ersätta vad som förut importerats, men det är omöjligt att ersätta allt. Det blir alltså en om icke formell så dock reell ransonering. Man måste under alla förhållanden skruva ned sina anspråk. Man kan icke ha den standard man haft under goda tider. Saken kan icke hjälpas upp genom att man sätter igång sedelpressarna. Om människorna få tio kronor där de förut haft fem, få de ju icke mera varor för det, om icke tillgången på varor svarar emot den tillgång man förut varit van vid. Den ökade köpkraft, som kommer av att man ger en människa två kronor i stället för en krona, blir ju endast illusorisk, om det icke finns några varor att köpa för dessa två kronor. Det är därför, som denna stegring av priserna icke hjälper oss. Och det går icke att göra någonting vid den saken.

Jag har velat göra dessa reflexioner, därför att det förefaller mig, som om man ännu icke vore riktigt på det klara med vilken tid vi leva i. Det är naturligtvis obehagligt att behöva säga detta. Men det är på det sättet, att det finns icke någon möjlighet för det svenska folket att leva på den standard det tidigare haft.

Herr Henriksson: Herr talman! Här har herr Cruse stått upp och deklarerat, att bara arbetarna få full kompensation för prisstegringen, får man gärna genomföra programmet för övriga grupper. Sedan reser sig herr Liedberg och förklarar, att bara jordbrukarna få full kompensation, har han ingenting emot att programmet fullföljes.

Herr talman! Jag skall icke göra någon motsvarande deklARATION.

Det var ett yttrande av herr Liedberg, som jag icke anser böra få passera utan vidare. Herr Liedberg säger, att man icke gjort något för att snöra ihop distributionskostnaderna. Jag undrar om icke detta är ett litet för djärvt uttalande i nuvarande besvärliga tid, då handelns män ha att brottas med svårigheter, som man kanske på många håll har litet svårt att förstå. Gentemot herr Liedbergs yttrande vill jag hänvisa till att ordföranden i pris-kontrollnämnden vid olika tillfällen uttalat sin tillfredsställelse över den lojalitet, som handelns män visat, när det gällt att hålla prisstegringarna tillbaka.

Medan jag ändå har ordet, skall jag be att få knyta ett exempel till en detalj i utskottets utlåtande. Utskottet säger på sidan 9: »Av en viss betydelse för prisbildningen äro även de av statliga, kommunala eller andra offentliga organ bestämda taxorna för begagnande av kommunikationsmedel samt för förbrukning av gas och elektricitet m. m.» Det förekom här i vintras, när vi hade ont om bränsle och ont om vatten, att man utfärdade en sparsamhetsparoll i fråga om förbrukningen av elektrisk ström. Man satte i gång med en s. k. kilowattjakt, och det har också visat sig, att detta ledde till mycket goda resultat. Men man tycker, att det är litet egendomligt, när man ser exempel på hur framstående kilowattjägare belönats för sitt arbete. Jag har ett exempel från ett affärsföretag här i Stockholm, där vederbörande chef och innehavare mycket energiskt bedrev kilowattjakt. Han lyckades nedpressa sin förbrukning av elektrisk ström för viss tid till 49 procent av förbrukningen jämfört med motsvarande period föregående år. Men hans belöning blev

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

sådan, att medan han under föregående år, då man kunde förbruka hur mycket elektrisk ström som helst, fick för sin konsumtion av densamma betala $15\frac{3}{4}$ öre per kilowatt, så fick han nu, då han genomfört denna besparing, betala 22 öre per kilowatt. När han alltså sparade 49 procent, belönades han med att få betala 40 procent högre pris för strömmen än han skulle fått göra om han förbrukat ström i vanlig omfattning. Jag tror, att om man i fortsättningen från samhällets sida skall kunna få medborgarna till att deltaga i sådana besparingar i det allmännas intresse, så får man också se till, att de icke direkt bestraffas för den lojalitet, som de visa mot samhället. Jag har velat nämna detta såsom ett exempel att taga fasta på för kommande bekymmer i liknande situationer.

Herr **Liedberg**, som nu för kort genmåle erhöi ordet, anförde: Herr talman! Herr Henriksson började sitt anförande ungefär som så, att här står herr Cruse upp och säger, att bara arbetarna få full kompensation, så kan man genomföra programmet, och sedan reser sig herr Liedberg och deklarerar, att om blott jordbrukarna få kompensation, så kan han också vara med om programmet. Nej, herr Henriksson, det är icke så. Men jag har reagerat mot att man vid bedömandet av jordbrukets läge utgår från felaktiga förutsättningar. Det är detta jag sagt, och det vidhåller jag.

Sedan apostroferade herr Henriksson mitt yttrande angående stegringen av distributionskostnaderna och fann lämpligt att i detta sammanhang vitsorda lojaliteten hos de organ som hade distributionen om hand. Jag förmodar, att han därvidlag talade å sina uppdragsgivares vägnar. Jag har icke klandrat dessa mellanhänder, och jag betvivlar icke, att de äro lojala. Det skulle emellertid föra för långt att ingå på anledningen till dessa ökade distributionskostnader, men de äro faktiska, herr Henriksson!

Vidare yttrade:

Herr **Svedman**: Herr talman! När man rör sig med ekonomiska frågor, penningpolitik, valutavärd, prisstegring och lönesättning, rör man sig på ett område, där utrymmet för skiftande och mångfaldiga intressen är större än på de flesta andra områden. Den ene säljer och vill ha bra betalt, den andre köper och vill ha billiga priser, en har pengar på banken och vill ha hög ränta, en annan, som har lån på banken, vill ha låg ränta. Man kan också därför säga, att där fyra nationalekonomer äro församlade, där föreligga minst fem olika meningar, till och med meningar sådana som herr Cruses. Herr Cruse tror, att fastighetsägarna gå gyllene tider till mötes, och han påstår, att de som ha rörelse böra tjäna pengar och få det ekonomiskt bra. Ja, vad säga de, som ha en rörelse t. ex. på automobilmarknaden, de som ha en rörelse där man säljer bensin eller överhuvud taget alla som leva på att sälja importvaror, vilka en vacker dag hota att taga slut? Är deras ekonomiska framtid avundsvärd?

Jag skulle icke ha lagt mig i denna debatt, om jag icke mött en alltför stor känslighet hos min värderade vän herr Liedberg. Jag har varit med om att godkänna formuleringen av detta betänkande, och jag har för min ringa del ansett, att den riksdag som visar det intresse för och ger det ekonomiska stöd åt jordbruksnäringen som Sveriges nuvarande riksdag gör, den riksdagen kan också tåla ett sådant ord som jordbruksprodukter i det sammanhang, i vilket det står i betänkandet. Det är dock det nödvändigaste av det nödvändiga som det här gäller, nämligen att hjälpa de fattiga till att leva. Under förra kriget förtjänade vi pengar, det var ett gulaschkrig. Nu gå vi mot

*Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken ut-
givna sedlar med guld m. m. (Forts.)*

allmän utarmning, den saken är klar. Det gäller då för oss alla och envar att vara solidariska och visa verklig medborgaranda, och jag tror, att ett verkligt bevis på medborgaranda i denna kammare vore att taga bankoutskottets utlåtande utan någon som helst ändring.

Herr Cruse: Herr andre vice talman! Herr Anderson i Norrköping sökte skylta sig bakom bankoutskottets utlåtande. Jag har i princip inte det ringaste att anmärka mot detta utlåtande. Jag kan ha en annan mening rörande vikten av vissa där föreslagna eller förordade åtgärder, men jag har icke något i stort att erinra mot själva utlåtandet. Det var herr Andersons rekommendation, att riksdagen här skulle genom en lag upphäva ramavtalet, som föranledde mitt yttrande, och det står icke ett ord därom i bankoutskottets utlåtande.

Herr Anderson ställde frågan: hur ställer ni eder till ett rensat index? Ja, det är klart, att man kan vara med om ett rensat index, men då måste man också få lönekompensationen avvägd på ett helt annat sätt. Vi få ju nu bara kompensation med tre fjärdedelar för levnadskostnadernas stegring. Men rensar man bort vissa poster ur index, är det klart, att vi måste kräva full kompensation på grundval av index. Det ändrar ju icke något i vår ställning, vilket index man använder. Arbetarklassen har förklarat sig beredd att försämra sin levnadsstandard med 25 procent av den ökning av levnadskostnaderna som kommer att äga rum. Är det så, att andra samhällsgrupper vilja påtaga sig en liknande börda, då äro vi fullt överens, men vi ha icke sett något som helst tecken på detta ifrån andra grupper.

Nu bestred herr Andersson i Dunker, att tiderna komma att medföra en gyllene ställning för jordbrukarna. Jag vidhåller mitt uttalande, och den kommande tiden kommer nog att ge belägg på det. Jag vill säga, att smörpriset steg anmärkningsvärt, innan arbetarna fingo ett öres förhöjning. Likaså steg mjölkpriset, och vedpriset har också stigit. Jag vill icke säga, att dessa prisstegringar ha varit oskäligen. Jag antar, att de varit mycket väl motiverade och jag missunnar icke bönderna att få tre fjärdedels täckning för sina ökade kostnader. Men jag anser, att bönderna liksom arbetarna skola själva bära en fjärdedel av dessa. Det krävet ställa vi på de andra samhällsgrupperna. Det är icke bara arbetarna som skola få en sänkt levnadsstandard, utan vi begära, att även andra samhällsgrupper skola taga ett liknande steg.

Herr Jonsson i Eskilstuna säger, att vi äro inställda på att förhindra en prisstegring. Ja, arbetarna skulle vara innerligt glada, om detta program kunde genomföras, ty vi få ju vår levnadsstandard sänkt för varje enhet som index stiger. Det är alltså i vårt intresse, att levnadskostnaderna icke skola stiga. Jag förordar ingen inflation, men då det programmet icke kan genomföras — det har nu den gångna tiden visat — begära vi från arbetarhåll, att vi skola ha rätt till en viss kompensation för de stegrade levnadsomkostnaderna.

Herr Henriksson förvanskade mitt anförande fullständigt. Han säger, att om arbetarna fått full kompensation, så har herr Cruse ingenting emot, om bankoutskottets program här fullföljes för andra grupper. Det är en ren förvanskning, ty jag har framhållit, att vi äro beredda att taga en sänkning på 25 procent, och jag unnar andra samhällsgrupper en liknande ställning. Det är alltså icke ett ensidigt hävdande av våra intressen, utan jag gillar i detta fall herr Jonssons i Eskilstuna uttalande, att vi verkligen skola bära varandras bördor och icke vråka allting över på löntagarna.

Herr Kilbom: Herr talman! Egentligen kan man hälsa herr Andersons i Norrköping anförande med tillfredsställelse, därför att vi fått en debatt, som

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

väl ändå måste komma i riksdagen, även om den på den punkt, som senast berördes, icke har något att göra med bankoutskottets utlåtande. Jag måste emellertid säga, att när man efter ingåendet av detta ramavtal — som när det ingicks, observera det, icke minst här i riksdagen hälsades med den största tillfredsställelse — nu kommer och faller sådana yttranden, som herr Anderson i Norrköping gjort, så är det väl rimligt, om en representant för fackföreningsrörelsen stiger upp och frågar: är det alltså nu meningen, att arbetarna skola få ännu mindre än 75 procent i kompensation för prisstegringarna? Det är alltså herr Anderson i Norrköping, förefaller det mig, som framkallat denna debatt.

Jag delar herr Cruses uppfattning så tillvida att, när man har ingått ett ramavtal, säkerligen med vederbörande myndigheters vetskap, som innebär, att arbetarna icke skola få kompensation för prisstegringen annat än med 75 procent, då bör man ju anföra skäl för ett påstående, att omständigheter kommit fram, som motivera avtalets uppsägning. Gör man icke det, får man finna sig i att det uppstår ett visst misstroende. Jag kan för övrigt icke tänka mig, att det kan vara till så stor nytta, att man tar de två stora parter det här gäller, icke minst de fackligt organiserade arbetarna, och ställer dem i speciell belysning. Däremot tror jag nog, att herr Cruses yttrande blev missförstått på en annan punkt, då han talade om rensat index och de konsekvenser detta skulle medföra. Men det finns ingen anledning att nu gå in på den saken.

Jag vill understryka, vad herr Jonsson i Eskilstuna sade i slutet av sitt anförande, att man får försöka att så långt görligt är hejda prisstegringen. Men då är det av utomordentlig betydelse, att *alla* parter medverka, och jag är icke alldeles övertygad om att den sinnesförfattningen är förhanden hos vissa jordbrukargrupper. Man måste nämligen både hos dessa och hos vissa av distributörerna och handelns män vara på det klara med att man icke kan i ena ögonblicket predika samhällssolidaritet i fråga om prisbildning men samtidigt kräva, att speciellt arbetarna skola gå med på att bära den tunga som följer av det nuvarande läget, men själva kräva en stegring av produktpriserna.

Jag begärde emellertid ordet i fråga om en punkt i bankoutskottets betänkande, som återfinnes på sidan 10 och som jag vill uttala min tillfredsställelse med. Det gäller vad som sägs i fråga om räntenivån. Jag är dock icke alldeles övertygad om att det kommer att visa sig riktigt då utskottet hävdar, att räntesatserna icke spela så stor roll för prisbildningen. Strävandena att binda krediten för en lång tid framåt äro med orätt förbisedda i utskottsbetänkandet. Det har redan omvitnats, hur man höjer räntan till 5 procent vid utlåning och att man, samtidigt som man är mycket kvick med att gå fram på den vägen, är ytterligt sen med att höja inlåningsräntorna — alltså den gamla vanliga metoden från affärsbankernas sida. Jag har i annat sammanhang hävdat nödvändigheten av att man får mindre marginal mellan utlånings- och inlåningsräntorna och att det med hänsyn till behovet av kapital var nödvändigt att höja de senare, så att de komme i en bättre proportion till de förra. Jag har anledning att nu understryka denna min uppfattning, så mycket mer som man officiellt opererar med en ränta på 5 procent för exempelvis kassalån i fastigheter och dylikt, men så snart det går begär $5\frac{1}{2}$ %, 6 % och $6\frac{1}{2}$ %. Och icke nog med det, man kräver, att dessa lån skola bindas för tio år, oavsett om de vila på objekt, där man icke kan påvisa någon motivering för en bindning till den högre räntan. Jag vädjar till vederbörande i bankoutskottet, att de må se till, att riksbanken så långt görligt medverkar till att

*Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken ut-
givna sedlar med guld m. m. (Forts.)*

sätta stopp för en dylik politik, och jag vädjar till finansministern att, i den mån det är möjligt, även han ville medverka därtill.

Vad blir följden av att man driver upp räntorna, under hand, bl. a. genom förklaring, att man icke kan låna ut pengar, att man har brist på pengar o. s. v.? Sådant är rent samhällsskadligt. Vad blir följden av att man binder lån till, låt mig säga, $5\frac{1}{2}$ % för en tid av 10 år? Jo, man bidrar att låsa fast oss för en lång tid framåt vid en prisnivå, som kommer att försätta samhället, hur mycket vi än kämpa däremot, i en fruktansvärd kris efter kriget, särskilt vid övergången mellan krigsproduktionen och en kommande fredsproduktion. Man binder med andra ord det produktiva arbetet — därom tycker jag, att jordbrukarna och arbetarna skulle enas i stället för att hålla på och diskutera den ena och den andra partens ställning — fast vid en börda, som sannerligen ena blir lätt att bära.

Samtidigt, herr talman, som jag uttrycker önskvärldheten av att vederbörande myndigheter också se till dessa förhållanden, vill jag ännu en gång uttrycka min stora tillfredsställelse med bankoutskottets uttalande i övrigt.

Jag skall sluta med att understryka också herr Jonssons i Eskilstuna synpunkt, att antingen få vi finna oss här i landet — och det kommer att ske, om vi vilja det eller icke, vadan det är bättre att försöka göra det medvetet — i sänkt levnadsstandard eller också få vi låta sedelpressarna rulla hastigare. Och vad blir konsekvensen av det senare? Jag tror icke, att den blir, att vi undvika prisstegringar. Det är framförallt i dessa tider rimligt och önskvärt, att *alla* medverka till att förhindra oskäligen prisstegringar — men med vaket sinne för social rättvisa. Vi skola icke glömma bort, att möjligheterna att bära bördorna äro högst avsevärt olika hos olika folkgrupper. En familjeförsörjare i exempelvis Stockholm med 2,000 à 2,500 kronor i inkomst per år eller ännu mindre bör icke tvingas att lämna proportionsvis lika stort bidrag för övervinande av landets ekonomiska svårigheter som den, som sitter med 10,000 kronors inkomst. Inom parentes vill jag säga, att jag har den uppfattningen, att svårigheterna ännu endast tämligen svagt börjat göra sig kännbara, och att de komma att i hög grad ökas. Jag tror således, att, om man kan enas om, att bördorna bära bäras av *alla*, men tillägger: *efter måttet av förmåga*, kommer det att finnas oändligt mycket större möjligheter att genomföra det i och för sig riktiga program, som bankoutskottet härvidlag förelagt riksdagen.

Herr Svensson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vissa yttranden, som fälldes under debattens senare del. Jag skulle i likhet med herr Jonsson i Eskilstuna vilja understryka, att ofantligt mycket beror på tillgången av varor. Han tillade, att man icke finge förvåna sig över, att folk läst det föreliggande utskottsutlåtandet »med olika ögon». Det är klart, att den ene reagerar emot vissa uttryck på annat sätt än den andre. Herr Jonsson i Eskilstuna sade, att vi skola bära varandras bördor. Ja visst äro vi beredda att bära bördorna, så långt förmågan räcker. I det fallet vill jag instämma i vad herr Kilbom nyss sade om att bördorna bära bäras efter förmåga. Men det är icke bara fördelningen av bördorna, det här gäller, utan det är också fråga om, i vad mån den grupp, jag tillhör, har möjligheter att fylla sin uppgift att producera livsmedel åt nationen. Vi ha icke bara att diskutera priserna under en kommande tid, utan vi nödgas även diskutera tillgången på livsmedel, om vi icke skola riskera att komma i ett sådant läge, att varorna bliva så sällsynta, att frågan om deras pris blir av underordnad betydelse. Vi ha avskräckande erfarenheter från det förra världskriget, då man betalade vad som helst, bara man fick livsmedel. Jag tror därför, att man har all anledning att vara

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

försiktig. Jag tror, att det är en fördel för landet, att man ordnar prisregleringen så, att man har möjlighet att hålla rimliga priser på livsförnödenheter. Man måste nog se till, att priserna på de faktorer, som behövas för produktion av livsmedel, icke få stiga mer än som är oundgängligen nödvändigt. Herr Cruse kritiserade den höjning av priserna på smör och mjölk, som ägt rum. Jag förstår mycket väl, att denna prisförhöjning väckt ovilja, men, herr Cruse, betänk, hur mycket produktionsfaktorerna stigit i pris! Tänk bara på importerat kraftfoder! Prisstegringen på kraftfoder är jämförlig med den prisstegring, som inträffat på kol trots statens ingripande på kolmarknaden. Den, som lugnt övertänker våra ekonomiska framtidsutsikter, måste erkänna, att en god medborgaranda kräver, att vi ena oss om att försöka förhindra prisstegringar på sådana varor, som äro nödvändiga för att produktionen skall kunna hållas i gång. Jordbrukarna besjålas för närvarande av oro för en prisstegring på för jordbruksnäringens utövande erforderliga varor. Denna oro är fullt befogad och beror icke på ekonomiska bevekelsegrunder. Det är med tanke på svårigheten att för framtiden kunna fylla sin uppgift som producenter av livsmedel som jordbrukarna uttala sina betänkligheter. Jag skulle vara mycket glad, om det visade sig, att herr Jonsson i Eskilstuna hade rätt, när han sade, att vi missförstått det påtalade uttrycket i utskottets utlåtande. Jag har dock ansett mig böra uttala som min mening, att jordbrukarnas hållning icke bestäms av önskan att hålla priserna så höga som möjligt för att tillföra dem själva ökade inkomster. Jordbrukarna äro medvetna om sitt ansvar. Det gäller att hålla livsmedelsproduktionen i en sådan nivå, att vi kunna få tillräckligt med livsmedel för vårt folk. Jag tror, att det är det som till syvende og sist är det viktigaste.

Med herr Svensson förenade sig herr *Gustafsson* i Lekåsa.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Under debatten har det visat sig — det visste vi för övrigt alla på förhand — att man kan enas, när det gäller att formulera ett program, men att så fort det gäller tillämpningen, börjar var och en misstänka, att hans intressen skola trädas för nära. Det vore emellertid önskvärt, om vi kunde gå ut ifrån, att alla äro ense om att vad vi kalla för en inflationsartad prisstegring, det bör vi försöka att undvika eller, rättare sagt, vi böra försöka att hålla en sådan prisstegring inom så trånga gränser som möjligt. Jag säger detta därför att det redan är klart, att en sådan prisstegring i viss utsträckning är oundviklig. Man har gått med på att lönerna skola stiga efter levnadskostnadsindex, låt vara att stegringen endast skall utgöra $\frac{3}{4}$ av levnadskostnadsindex' ökning. Redan däri ligger ett inflationsartat element. Detta framgår allra tydligast, om man antager, att i stället för en kompensation av $\frac{3}{4}$ lämnats full kompensation. Det hade ju inneburit, att i den mån som levnadskostnaderna stege på grund av att våra importmöjligheter försämrades och tillgången på varor bleve knappare, så skulle lönerna ökas. En prisstegring, som beror på knapphet på varor, kan uppenbarligen icke kompenseras genom en ökning av penninginkomster. Motsatsen skulle betyda, att man, genom att öka folks inkomster i pengar, skulle kunna övervinna en knapphet på varor. Om levnadskostnadernas stegring beror på den ökade knappheten på varor, så leder en ökning av befolkningens penninglöner endast till en ytterligare stegring av varupriserna. I och med att man företagit en sådan löneökning, har utan tvivel skruven satts i gång. Jag har som exempel nämnt lönerna. Jag kunde precis lika gärna ha talat om priserna på jordbruksprodukter. Om jordbrukarna begära en ökning av sina inkomster utöver den ökning, som är nödvändig för att

*Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken ut-
givna sedlar med guld m. m. (Forts.)*

betala de stegrade produktionskostnaderna, så kommer deras inkomstökning att verka på precis samma sätt. Detta gäller icke bara jordbrukare utan alla, som ha någonting att sälja eller som ha någon prestation att utföra. Det gäller naturligtvis även kapitalägare. Om det är på det viset, så är det svårt att undvika den slutsatsen, att det vore mycket att föredraga, att penninginkomsterna icke stege, när priserna stiga. Den sänkning av levnadsstandarden, som är en följd av varuknappheten, finge alla medborgare finna sig i. Såvitt jag förstår, är detta den teoretiskt riktiga lösningen och en lösning, som många ha förordat. Doktor Ivar Anderson uttalade sig i så starka ordalag mot indexlöner, att jag förmodar, att även han hyllar den uppfattningen, att det hade varit önskvärt att bibehålla en oförändrad inkomstnivå för alla samhällsmedborgare. Jag skall mycket gärna erkänna det teoretiskt riktiga i en sådan anordning, men jag tror, att i praktiken är det i en tid av stigande priser icke möjligt att radikalt genomföra den, ty då priserna stiga — och priserna ha ju, som alla veta, stigit oberoende av våra åtgöranden — genom att tillgången på varor blivit knappare, är det omöjligt att hindra, att olika yrkesgrupper med misstänksamhet se på prisutvecklingen och tro sig vara tillbakasatta. Var och en av dessa grupper kommer utan tvivel att försöka att få en viss kompensation för de stegrade priserna. Jag skulle vilja säga: det är icke alldeles oförnuftigt. Förutsättningen för att man skall kunna vinna det riktiga resultatet genom att avstå från ökade penninginkomster är nämligen, att alla medborgare på en gång antingen kunna komma överens om eller på något sätt tvingas till att avstå från inkomstökning. Doktor Anderson har tydligen kommit till insikt härom. Han föreslog, om jag icke missuppfattade honom, den radikala lösningen, att statsmakterna, då lönerna nått en viss höjd, skulle hindra en allmän lönestegring, eventuellt genom att sätta ramavtalet ur kraft eller på något liknande sätt. Om det programmet skall tagas upp på allvar, skulle jag bara vilja tillägga, att man finge sträcka sig mycket längre än till penninglönerna. Man finge säkerligen utsträcka priskontrollen till ett betydligt större antal varor än dem vi nu försöka kontrollera priserna på. Jag tror, att nämnda program för stora grupper av samhällsmedborgare är oacceptabelt, om det icke förknippas med en fullständig reglering från statens sida av alla inkomster. Man lär t. ex. icke kunna övertyga en person, som sitter med en lön av 60 kronor i veckan, att han bör nöja sig med att allt framgent icke få mer än 60 kronor i veckan, om man icke samtidigt ser till, att alla andra medborgare förhindras att söka förbättra sin löneställning och reglerar medborgarnas inkomster så, att var och en får skäligen ersättning för den insats, han gör i samhällsarbetet. Man finge för statens behov mobilisera icke bara lönerna utan all privategendom. Jag tror, att innan vi kommit så långt, så har åtskilligt med vatten runnit undan, men jag är icke blind för att en sådan utveckling kan komma att visa sig nödvändig. Tillsvidare skulle jag vilja föreslå en kompromisslösning, som går ut på att de olika gruppernas mer eller mindre berättigade misstankar om att de bleve missgynnade, om de nöjde sig med sina nuvarande penninginkomster, eliminerades därigenom, att de finge lov att lägga fram sina önskemål, samtidigt som man på alla till buds stående vägar gjorde klart för dem, att en allmän inkomsthöjning icke medför någon verklig lösning utav det problem, som de försvårade försörjningsmöjligheterna skapat, och att de inkomstjusteringar, som de enskilda grupperna icke vilja avstå ifrån, böra göras så små som det överhuvud taget är möjligt. Jag har under den tidigare behandlingen av frågan om indexlöner icke ansett mig kunna motsätta mig, att man på arbetsmarknaden dragit fram på den linjen. Man har ju kunnat hänvisa till att

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

statens eget lönesystem är ordnat efter den schablonen. Mina betänkligheter försvagades därav, att jag knappast trodde, att prisstegringen skulle bli så stark som den har blivit och försiggå i så hastigt tempo. En inflation, som uppstår på grund av en relativt långsam prisstegring, framdriven av olika gruppers anspråk, har man lättare att komma tillrätta med, och den torde därför icke vara så samhällsvådlig som en likartad prisstegring, vilken försiggår i mycket snabbt tempo. Huruvida priserna i fortsättningen komma att stiga med samma fart som hittills, är ju osäkert. Jag hoppas och tror, att så icke skall bli fallet, men problemet står kvar, och vi kunna icke komma ifrån, att det vore önskvärt, om alla medborgargrupper hade klart för sig, att en generell höjning av penninginkomsterna icke är en lösning. En sådan höjning kan på sin höjd leda till att förhindra att grupper, som äro mera bygsamma i sina krav än andra grupper, nödgas bära opropotionerligt tunga bördor. Om alla Sveriges lönearbetare eller låt mig säga alla till landsorganisationen anslutna arbetare på en gång sagt ifrån: vi finna oss i, att vi icke få våra penninglöner höjda, så hade de icke haft någon som helst garanti för att andra grupper skulle gjort detsamma, och de hade sålunda riskerat att ensamma få bära bördan av den allmänna prisfördyringen. Det är därför nödvändigt, att man på ett eller annat sätt försöker komma överens. Jag tror, att doktor Anderson var inne på den linjen i sitt andra anförande, då han yttrade något om att kunde man uppnå en lösning på frivillighetens väg, så vore det så mycket bättre. Jag tror, att man måste göra alla försök, som kunna göras, för att komma överens frivilligt.

Den andra frågan, som här blivit berörd och som visst i grund och botten utgjorde utgångspunkten för en del av doktorn Andersons argumentering, var frågan om karaktären av det index, som man rättar lönerna efter. Intresse för att söka åstadkomma ett annat index, finns nog på många håll, men man bör icke dölja för sig de svårigheter, som härvid föreligga. För att lugna herr Cruse vill jag säga, att tanken på att rensa index, den är, åtminstone såvitt jag kan bedöma saken, ganska nära knuten vid möjligheterna att rensa bort faktorer, som representera de prishöjningar, vilka alldeles övervägande äro beroende på att staten vill ha ökade inkomster. Om man, för att öka statens inkomster, höjer priserna på vissa varor, t. ex. bensin, brännvin eller öl, så är det ju icke meningen, att de människor, som betala de ökade priserna för sin bensin, sitt brännvin eller sitt öl, skola få ersättning härför i form av en stegring av inkomsten. Sker så, har ju staten i grund och botten icke fått någonting, utan det hela har bara resulterat i en ökning av förefintliga betalningsmedel. Det är meningen, att människorna skola avstå från pengar, och att pengarna skola gå till staten. Detta är i grund och botten ingenting annat än ett vanligt sätt att beskatta. Det är möjligt, att det kommer att visa sig, att statstjänarlönerna redan från och med nästa kvartal »komma upp i taket», i det att rätten till rörligt tillägg på grund av index' stegring kommer att bortfalla. Om det därvid skulle uppstå diskussion om kompensation, så rullas därmed säkerligen upp frågan om införandet av ett index, som är oberoende av skatternas ökning. Bankofullmäktige ha, åtminstone förefaller det mig så, gått ett steg längre och menat, att man skulle kunna genomföra en sådan rensning av index, att index bleve oberoende av importprisernas stegring. Jag tror, att det är omöjligt att åstadkomma en sådan rensning av index. Det är bara min personliga mening. Jag hyser därför tillsvidare den uppfattningen, att vad man kan göra ifråga om en rensning av index, har en relativt begränsad betydelse, såvida icke det skulle bli tal om att genomföra sådana prishöjningar eller låt oss säga acciser och taxe-

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

höjningar, som äro av en helt annan storleksordning än den, vi hittills ha genomfört. Man bör alltså icke överskatta värdet av möjligheten att genomföra en rensning utav index.

Jag tror sålunda, att det enda man kan hoppas, det är, att de olika grupperna försöka att avstå ifrån de känslöbetonade argumenten. Jag vet, att det är mycket svårt att göra detta. Så fort det blir fråga om priserna på de fattigas livsmedel, är det helt naturligt, att känslorna komma med i spelet. Jag vill säga, att man på jordbrukarhåll icke bör glömma, att den prisnivå för jordbruksprodukter, som f. n. finns, medvetet genomförts utav det svenska folket med uppoffring av egna intressen. Det är icke en prisnivå, som uppnåtts på grund av, som det heter, marknadens fria spel, utan det är en konstlad prisnivå, som skulle störta samman i det ögonblick, som de breda konsumentlagren icke vore villiga att uppehålla den. Jag säger detta, fastän jag vet, att herr Andersson i Dunker med full rätt kan genmäla: Det gällde i går och det gäller kanske i dag. Men hur kommer det att bli vid en fortsatt avspärrning, när vi ätit upp vårt margarin m. m.? Är det icke då till jordbrukarna, som övriga medborgare få vända sig? Då kommer man att bönfälla jordbrukarna att försöka producera mera livsmedel, och man kommer att vara villig att betala snart sagt hur höga priser som helst, bara man slipper svälta.

Jag vet ingenting om framtiden. Man bör icke alltför mycket betona styrkan av den position, som jordbruksbefolkningen möjligen kommer att få, för den händelse den ekonomiska avspärrningen kommer att fortsätta. Situationen är sådan, att vi få tillämpa den metod, som vi tillämpat under de förflutna åren, d. v. s. vi få försöka att göra en jämkning mellan motsatta intressen, en jämkning, ägnad att lända till hela folkets bästa. Det är ju ändå så, att vi kunna prisa oss lyckliga, om vi få lov att fortsätta att föra dessa i milda former utkämpade strider och göra kompromisser och sammanjämkningar under bevarad frihet och fred för landet.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Anderson** i Norrköping, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Finansministern talade om ett radikalt lösningsförslag, som jag skulle hava framlagt här. Finansministern är nu mycket måttlig i sina anspråk på radikalism. Vad innebar i själva verket det uppseendeväckande nya i mitt yttrande? Jo, att jag gick in på frågan, hur man skall gå fram för att få en lösning på dessa frågor och hur man skall bära sig åt för att få ett rensat index att tillämpa även på ramavtalet. Jag framhöll, hur ofantligt svårt detta är att åstadkomma med de organisationer vi ha på arbetsmarknaden. Jag framhöll, att om det ej lyckades på frivillighetens väg att komma till resultat, så vore det nödvändigt att statsmakterna ingrepe.

Man kan tycka, att detta är radikalt. Men jag tror, att det ändå är en sak, som man måste taga under övervägande. Jag hade hoppats, att finansministern skulle litet närmare gå in på den saken. Jag har nämligen observerat, att han i sitt yttrande till statsrådsprotokollet ej tagit ståndpunkt till frågan om lönekomensation enligt index. Han har överhuvud taget icke gått in på den saken. Jag har konstaterat detta i mitt första anförande, som finansministern endast delvis hörde. Jag hade väntat, att han skulle gå närmare in i denna enligt min mening ofantligt betydelsefulla fråga.

Jag konstaterar emellertid, att han i sak instämde i bankofullmäktiges

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)
 framställning och bankoutskottets utlåtande på denna punkt, och att han sålunda erkände behovet, kanske nödvändigheten av en rensning av index, som skall ligga till grund för lönekompensationen i fortsättningen. Och det anser jag som en viktig behållning av debatten.

Härpå anförde:

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag hade icke tänkt deltaga i denna diskussion, men med anledning av ett par talares yttranden under debatten måste jag dock säga några ord. Visserligen kan man ju hava vissa erinringar att göra mot vad utskottet skrivit, när det gäller speciellt jordbruket. Man har sålunda från utskottets sida liksom understrukit, att när det gäller livsmedelsprodukter, som härröra från jordbruket, skall man gå synnerligen försiktigt fram. Jag tror, att det kan hända varit onödigt att särskilt poängtera detta, då jag har den känslan, att vi få i alla fall framöver gå försiktigt fram på *alla* områden. Jag hör nämligen till dem, som gärna se, att det skall bli möjligt för oss att undgå en sådan lavin som vi under det förra kriget fingo genomgå i fråga om prisstegring och försämring av valutan.

Jag begärde egentligen ordet med anledning av synpunkter, som framkommit särskilt från herrar Cruses och Kilboms sida. Herr Jonsson i Eskilstuna framhöll i sitt anförande, att det vore uppenbart, att vi måste gå emot en *väsentlig* sänkning av levnadsstandarden. Det var icke utan att herr Kilbom också var inne på denna sak och menade, att det få vi nog göra. Men då vill jag framställa en fråga till herrar Cruse och Kilbom och även i förbigående be att få ställa den till finansministern: Kunna vi tänka oss, att den *väsentliga* sänkning av levnadsstandarden, som vi nu ha att räkna med, inskränker sig till 25 procent av höjningen av prisläget? Det är en ganska allvarlig fråga. Ty om sänkningen skulle stanna vid detta, måste jag säga, att då blir det icke en väsentlig nedgång i levnadsstandarden ur den synpunkt, som jag tror att herr Jonsson i Eskilstuna var inne på.

Det är därför jag också har mina funderingar om hur det verkligen skulle gå i landet, om vissa parter skulle säga: »Vi skola visst taga den del av sänkningen av levnadsstandarden, som vi ha att räkna med, men vi hålla på att endast få en sänkning av 25 procent i fråga om den prisstegring, som skett.» Kunna vi rida ut stormen på det sättet, lyckönskar jag finansministern. Men tyvärr tror jag det icke. Jag tror däremot, att den sänkning, som vi ha att emotse, kommer att bli väsentligt kraftigare och måste på det ena eller andra sättet taga sig uttryck i lönepolitiken.

Sedan vill jag säga, att då herr Kilbom ömmade för dessa inkomsttagare med 2,000 eller 2,500 kronor, så är det ju icke mycket att leva på i en tid, då priserna stiga. Men har herr Kilbom räknat med våra folkpensionärer och de tusentals andra små inkomsttagare, som leva på en liten inkomst av en ränta och som skola kunna klara sig med den prisstegring, som nu är att emotse? De få icke någon kompensation med tre fjärdedelar av vad de få betala mera, utan de få taga *hela* prisstegringen själva.

Jag tror, att det vore bra — herr Liedberg var också inne på det — att vi räknade med vad prisstegringen och kraven på kompensation komma att kosta de små i landet, som ej ha några möjligheter att öka sina inkomster men ändå få vara med på ruljangsen.

Man har här uttalat, att man var belåten med vad bankoutskottet skrivit. I stort sett var herr Anderson i Norrköping det också. Men jag har klart för mig, att då det verkligen gäller att »bära varandras bördor», så klickar det; härom bär ju debatten vittne.

*Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken ut-
givna sedlar med guld m. m. (Forts.)*

Jag skulle för min del gärna kunnat instämma i herr Liedbergs yrkande om att få detta uttryck på sidan 9, femte raden, om »jordbruksprodukter» utbytt mot »förnödenheter». Men då jag tror, att det kanske icke är möjligt att bankoutskottet på alla andra punkter här kan effektuera vad man syftar till eller pekat på, hoppas jag också, att när det gäller denna sak man får handla efter läglighet, när den tiden kommer. Ty om man också i nuvarande läge kan säga till oss jordbrukare: »Exporten är stängd, och vi ha för övrigt livsmedel i landet som räcker gott till, och ni få nöja eder med de priser, som för närvarande gälla», så är det uppenbart, att när *bristen* inträder kan ingen, icke ens herr Wigforss, stoppa prisstegringen.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! När finansministern uttalade, att den prisnivå, som upprätthållits och uppehålls för jordbruksprodukterna, varit en konstlad prisnivå, så är det ju riktigt. Men inom vilka områden ha vi haft en verkligt fri prisbildning i detta land?

Jag vill också säga, att det understöd och den hjälp, som statsmakterna lämnat jordbruket, torde väl icke hava lämnats enbart för jordbrukarnas skull. Det torde väl också vara i minst lika hög grad därför, att man ansett det vara till gagn för land och folk. Det torde vara så, att det förhållandet, att vi kunnat och kunna upprätthålla en jordbruksproduktion i detta land, torde nu och framdeles verkligen visa sig så gagnarikt, att det stöd, som lämnats, icke varit bortkastat.

Gentemot herr Cruses sista anförande vill jag säga, att herr Cruse ställer sina krav på jordbruket och oss jordbrukare icke bara därhän, att vi skola bära 25 procent av de ökade levnadskostnaderna. Det äro vi, herr Cruse, lika villiga till som någon annan grupp i samhället. Men herr Cruse ställer också det kravet på oss, att vi skulle taga på oss 25 procent av våra ökade produktionskostnader. Det måste jag säga är ett ganska orimligt krav, vilket jag bara här vill ha konstaterat.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Det yrkande, som framställts från jordbrukarhåll, överraskar mig i någon mån. De ganska talrika jordbrukare, som vi ha i bankoutskottet, ha kunnat ena sig med oss andra om detta uttalande. Då förefaller det som om icke övriga jordbrukare i kammaren skulle behöva kosta på sig någon starkare självövertvinnelse för att undvika den demonstration, som vi fått bevittna här i dag.

I fråga om de båda yrkanden, som framställts, vill jag om det första, som herr Liedberg ställde, om att utbyta ordet »jordbruksprodukter» mot »förnödenheter», säga, att det kunna vi andra absolut icke acceptera. Skola vi tala om sådana här ting i riksdagen, skola vi säga vad vi mena och icke ha något slags skuggboxning. Det tjänar ingenting till att skriva sådana uttalanden, om man icke kan skriva någorlunda öppet, vad man menar.

Om det andra yrkandet, som egentligen endast gäller ett konstaterande, att de nuvarande förhållandena medfört handelsavspärrning och att denna handelsavspärrning i sin tur medfört ökade stödåtgärder för jordbruket, får sägas, att vad som konstaterats är riktigt. Varför skall man då icke kunna konstatera det? Vi ha icke dragit några särskilda slutsatser av detta konstaterande. Uttalandet i övrigt hade blivit likadant, även om man icke haft ett sådant konstaterande. Men eftersom uttalandet nu säger någonting, som är väsentligt för den situation vi för dagen ha, tror jag, att det är riktigt att det finnes kvar där. Det kan hända, att när vi nästa gång ha att behandla detta ärende i riksdagen, äro förhållandena helt annorlunda. Då kan det hända att det är

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)
som herr Andersson i Dunker påstått, att ett sådant uttalande kan var oriktigt. Men vi få taga hänsyn till detta då.

Första kammaren har ju bifallit vad bankoutskottet föreslagit. Skall det bliva någon enhetlighet i detta uttalande och skall man icke få motiveringen sönderriven, är det nödvändigt, att andra kammaren fattar samma beslut. Jag tror, att det skulle stärka solidariteten mellan alla de grupper, som ändå få lov att samverka, om det skall bliva ett gott resultat, därest man nu försökte lägga litet band på känslorna och icke i onödan framställde ändringsförslag.

Jag ber att få framställa yrkande om bifall till utskottets förslag såväl beträffande motivering som kläm.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag måste reagera mot detta sista yttrande av herr Gustavson i Västerås, då han här säger, att det är med avsikt som man gjort det uttalandet, att det skall gälla jordbruksprodukter. Det är just detta vi reagerat mot. Jag undrar, hur arbetarklassen skulle tagit det, om det i stället stått, att man förutsätter, att arbetslönerna icke få stiga. Vi skola lägga märke till att arbetslönerna äro just en av de allra viktigaste faktorerna i produktionen, minst lika viktig som jordbruksprodukterna. Det är därför vi reagerat, då man så skarpt pekat på jordbruksprodukterna men icke på andra saker.

Det enda riktiga är att man tar det över hela linjen. Alla skola vara solidariska. Ingen klass skall utpekas. Alla skola ha samma rätt. Detta avser det yrkande, som framställt av herr Liedberg, att man skall stryka detta utpekande av jordbruksprodukter, som i viss grad därmed också utpekar en viss klass, och i stället för »jordbruksprodukter» sätta in »förnödenheter». Därigenom utpekas ingen särskild klass utan uttalandet kommer att generellt gälla för alla.

Vill man bära varandras bördor, är det ett rimligt krav, att man stryker detta ord och ersätter det med vad som här föreslagits.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! I denna diskussion borde jag kanske icke deltaga. Men herr Hanssons yttrande stöder sig på ett missförstånd, som man ofta stöter på och som det vore olyckligt, om det finge fortleva. Det är, att om man önskar, att en viss vara skall vara billig, måste man också önska, att den, som framställer varan, skall ha dåliga inkomster. Det är två fullständigt olika ting. Vi ha haft en utveckling både på jordbrukets och på industriens område, där vi kunnat förena sänkta produktionskostnader med förbättrade löner för dem, som varit med om produktionen.

Jag tror, att om man skulle stryka bort ordet »jordbruksprodukter» skulle det uppfattas som om jordbrukarna mälde sig ut ur den nationella solidariteten.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Jag tycker, att herr Hansson i Rubbestad driver utskottets utlåtande på ett sätt som han knappast skulle gjort, om han läst det med litet uppmärksamhet. Vi ha icke sagt, att icke priserna på jordbruksprodukter få stiga. Vi ha manat till försiktighet. Vi ha heller icke sagt, att lönerna ej få stiga, men vi ha på den punkten också manat till försiktighet.

Jag vill framhålla, att utskottet tagit ställning till lönerna på två olika sätt, dels genom vad som står överst på sidan 9, där utskottet uttalar sig för en omprövning av frågan om levnadskostnadsindex, dels i sista stycket på sidan 10, där utskottet säger: »Under alla omständigheter bör i betraktande av de

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

genom försvarsberedskapen starkt stegrade statsutgifterna såvitt möjligt undvikas, att allmänna köpkraften i landet ökas genom direkt stegring av löner eller ansvällning av andra inkomster.»

Det framgår ju av allt detta, att vi försökt göra detta uttalande solidariskt. Och i detta uttalande ha icke mindre än sex speciella representanter för jordbrukarna i riksdagens båda kamrar deltagit.

Här är icke fråga om att säga, att andra skola hava kompensation men jordbrukarna skola icke hava någon kompensation. Det går icke med detta uttalande att driva något sådant påstående. Men vad som jordbruksrepresentanterna i kammaren gjort ett försök till är att låta bankoutskottets press stå kvar på alla andra medborgargrupper men befria sig själva från allt ansvar för denna maning till försiktighet. Jag tror, att herrarna skola vara försiktiga i detta läge, innan ni komma med sådana krav. De kraven äro ej berättigade.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag har icke kunnat undgå att reagera både mot den siste talarens och mot finansministerns tolkning av det yrkande, som i första hand ställdes av mig, att »jordbruksprodukter» skulle utbytas mot »förnödenheter».

Herr Gustavson i Västerås menade, att detta innebär, att jordbruket skulle velat undantaga sig självt från att bära bördorna. Finansministern tolkade det som ett försök att måla sig ut ur det nationella samarbetet.

Jag ber att få försäkra både finansministern och herr Gustavson i Västerås, att något dylikt på intet vis ligger inom ramen för vårt tänkande på detta område. Men det är faktiskt så, att ordet »förnödenheter» omfattar icke bara livsmedel utan många andra saker, som äro nödvändiga för människors utkomst och som vi mena måste prisbevakas, det ena såväl som det andra, om det överhuvud taget skall kunna talas om ett rättvist statligt eller samhälleligt övervakande.

Vi ha menat — jag upprepar detta fast jag sagt det tidigare — att det finnes ingen anledning att i detta sammanhang apostrofera jordbruket såsom om det vore just livsmedelsförnödenheterna, som alldeles speciellt krävde att övervakas. Skola vi ha en reglering, måste vi ha den över hela linjen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Jag ber om ursäkt, om mitt yttrande möjligen verkat något stötande. Det var icke avsikten. Det är just därför, att om man vill se saken praktiskt, är det två fullständigt dominerande områden av prISRÖRELSENA i vårt land, som bestämma över penningväsendets framtid. Å ena sidan är det lönerna, å andra sidan är det faktiskt livsmedelspriserna. Det är jordbruksprodukter och löner, som äro i stort sett avgörande. Nu äro båda dessa berörda i bankoutskottets utlåtande. Dessutom har utskottet i fortsättningen talat om alla andra varor. Här står: »Överhuvud taget synes genom den priskontroll, som staten i samverkan med industrien och handeln utövar genom den s. k. priskontrollnämnden, ävensom genom andra åtgärder böra såvitt möjligt förhindras, att priserna stiga mer än som svarar mot produktionskostnadernas höjning. Prisövervakningen torde i första hand böra inriktas på standardiserade varor av särskild betydelse och även utbyggas med ransonering, där så erfordras för att ernå en rättvis fördelning av en knapp tillgång.»

Alltså, man har dels pekat på alla varor och dels har man särskilt tagit fram de kvantitativt mest avgörande faktorerna. Vore det icke då ändå något egenomligt att söka eliminera den ena av dessa men låta den andra stå kvar?

Fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På därå av herr talmannen framställd proposition blev till en början utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Herr talmannen gav härefter propositioner beträffande det av herr Liedberg i fråga om utskottets motivering under överläggningen framställda yrkandet, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande dels ock på avslag därå; och avslag kammaren herr Liedbergs yrkande.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande det av herr Andersson i Dunker beträffande utskottets motivering under överläggningen framställda yrkandet, nämligen dels på bifall till berörda yrkande dels ock på avslag därå; och avslag kammaren jämväl detta yrkande.

På därå framställd proposition blev slutligen utskottets motivering i övriga delar av kammaren godkänd.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 35, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till följd av olycksfall, som drabbat elev vid veterinärhögskolan; och

nr 37, i anledning av väckt motion angående utredning om bankernas inflytande på näringslivet m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade värnpliktiga vid marinen jämte en i ämnet väckt motion;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avyttrande av vissa kronan tillhörande markområden jämte en i ämnet väckt motion;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av anslag till anskaffning och förnyelse av flygmateriel;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa militära beställningshavare att tillgodoräkna sig tid för anställning i finsk tjänst för placering i löneklass m. m.;

nr 175, i anledning av väckta motioner om anslag till inventarier för förvaring av handlingar å landstormsområdesbefälhavarexpeditioner;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till anläggningar för oljelagring;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation för budgetåret 1940/41;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Statens sinnessjukhus: Avlöningar m. m.;

nr 179, i anledning av väckt motion om avdrag enligt civila avlöningsreglementet vid tjänstledighet för fullgörande av tjänstgöring såsom medlem av landstormskvinnoförening;

nr 180, i anledning av väckt motion angående beredande av ersättning för sådana skador å personlig löseegendom, som kunna tillskyndas svensk medborgare eller svenskt oskiftat dödsbo genom fiendens åtgärder vid eventuellt krig;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter; och

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för kronans räkning av vattenrätt i Indalsälven m. m.;

bankoutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av väckta motioner angående det ekonomiska mellanhavandet mellan stad, som förenas med domsaga, och domsagans tingshusbyggnadsskyldiga;

nr 42, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i häst- och fordonsanskaffningslagen m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 31 mars 1938 (nr 87) angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov (rekvisitionslagen);

nr 44, i anledning av väckta motioner om översyn av lagstiftningen angående rekvisition för krigsmaktens behov; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion angående viss ändring i 19 § lagen om folkpensionering.

§ 17.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bi drag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild ersättning för debitering av värnskatt; och

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet; samt

från bankoutskottet:

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; och

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till följd av olycksfall, som drabbat elev vid veterinärhögskolan.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Staxäng* och *Werner* i Höjen, nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 248, angående anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m.;

herr *Kilbom m. fl.*, nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 271, med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m.; och

herr *Spångberg m. fl.*, nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

Dessa motioner bordlades.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Mölndal	under 3 dagar fr. o. m. den 26 maj,
» <i>Björklund</i>	» 3 » » » 28 »
» <i>Hällgren</i>	» 2 » » » 27 »
» <i>Werner</i> i Hultsfred	» den 27 maj,
» <i>Johansson</i> i Mysinge	» » 27 »
» <i>Norup</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 28 maj,
» <i>Viklund</i>	» 2 » » » 26 »
» <i>Nilsson</i> i Kristinehamn	» 3 » » » 26 »
» <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	» 2 » » » 26 »
» andre vice talmannen <i>Österström</i>	» 3 » » » 26 »
fru <i>Humla</i>	» 3 » » » 26 » och
herr <i>Ward</i>	» 2 » » » 26 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.26 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Måndagen den 27 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 276, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.; och
nr 283, med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. och lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 278, angående översten F. A. K. Allbrandts tjänstepensionsförmåner i händelse av förflyttning till lägre beställning;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 279, angående åtgärder för åvägbringande av effektivare kronouppbörd och skärpt kontroll därå;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 280, med förslag till lag om ändrad lydelse av 191 § strafflagen för krigsmakten; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 281, angående biträdande av ackord med avseende å lån från statens utlåningsfonder m. m.; och

nr 282, angående förlängd giltighet för den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1939/40.

§ 4.

Föredrogos följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 272 av herrar *Staxäng* och *Werner* i Höjen;

till bevillningsutskottet motionen nr 273 av herr *Kilbom m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 274 av herr *Spångberg m. fl.*

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 171—182, bankoutskottets utlåtande nr 38, första lagutskottets utlåtanden nr 41—45 samt andra lagutskottets utlåtande nr 29.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd;

nr 29, i anledning av väckt motion om jämställande av porter klass III i tillverknings-, försäljnings- och utminuteringshänseende med lättare utländska viner;

nr 30, i anledning av väckta motioner angående ändring av gällande bestämmelser om ortsavdrag enligt skatteförfattningarna;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket jämte i ämnet väckt motion; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Mellanängen nr 1 och Österängen nr 2 i Jönköpings län; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppskov med amorteringar å lån från fiskerilånefonden.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 295, i anledning av konstitutionsutskottets memorial med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott;

från statsutskottet:

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag dels till anordnande av en reservkraftstation i Fårösund, dels ock till vissa fortifikatoriska anläggningar m. m.;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag till kapitalinvesteringar i fonden för förlag till statsverket dels till barackbyggnader för lantförsvaret, dels ock till vissa byggnadsarbeten för arméns hundgård;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionsrätten till vissa anslag å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m.;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillfallen fast egendom;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursrätt för vissa ordinarie tjänstemän hos pensionsstyrelsen; och

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag till föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina för upprätthållande av verksamheten vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall;

från bevillningsutskottet:

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

från bankoutskottet:

nr 296, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Brädefors* och fru *Rönn-Christiansson*, nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 256, med förslag till lag om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m.; och

fru *Rönn-Christiansson* och herr *Brädefors*, nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 271, med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

fru <i>Gustafson</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 29 maj,
herr <i>Johansson</i> i Krogstorp	› 2 › › › 28 ›
› <i>Närlinge</i>	› den 28 maj och
› <i>Gustafsson</i> i Bogla	› 3 dagar fr. o. m. den 29 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.8 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 28 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 22 och den 24 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 284, med förslag till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443); och
nr 285, angående byggnader för nomadskolorna.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1940 den 28 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1940—1943 efter herrar C. P. V. Gränebo och S. Stendahl, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1940—1943:

herr Anderson, Axel Ivar, i Norrköping, ledamot av riksdagens andra kammare	med 47 röster,
» Gränebo, Carl Petrus Valdemar, ledamot av riksdagens första kammare	» 47 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1941 försiggått:

herr Magnusson, Harald Teodor, bankråd	med 45 röster,
» Ekman, Johan Fritjof, ledamot av riksdagens första kammare	» 44 » ,
» Andersson, Elof, i Fältenborg, ledamot av riksdagens första kammare	» 43 » .

Carl Bengtsson.

C. J. Johansson.

Gunnar Bodin.

A. Danielsson.

År 1940 den 28 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret ej mindre för valperioden 1940—1943 efter herrar K. E. H. Hildebrand, K. H. Magnusson och K. A. Ryberg, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1938—1941 efter herr statsrådet G. H. Andersson, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande

för valperioden 1940—1943:

herr Hildebrand, Karl Emil Hildebrand, filosofie doktor	med 44 röster;
---	----------------

fullmäktige

för valperioden 1940—1943:

herr Magnusson, Karl Hilding, i Skövde, ledamot av riksdagens andra kammare ..... med 42 röster,
 » Ryberg, Karl Artur, ledamot av riksdagens andra kammare ..... » 42 » ;

för återstående delen av valperioden 1938—1941:

herr von Stockenström, Bo Henrik, ledamot av riksdagens första kammare ..... med 41 röster;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1941 försiggått:

herr Andersson, Carl Olov Harald, i Dunker, ledamot av riksdagens andra kammare ..... med 40 röster,
 » Ström, Torsten Emanuel, ledamot av riksdagens första kammare ..... » 39 » ,
 » Persson, Gunnar, i Falla, ledamot av riksdagens andra kammare ..... » 38 » .

Carl Bengtsson.

C. J. Johansson.

Gunnar Bodin.

A. Danielsson.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda dels och skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 276, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 283, med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. och lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

§ 5.

Föredrogos följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid till behandling av lagutskott motionen nr 275 av herr *Brädefors* och fru *Rönn-Christiansson*; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 276 av fru *Rönn-Christiansson* och herr *Brädefors*.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 28—32 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 50 och 51.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående expeditionsvakten i finansdepartementet K. E. Axelssons lönetursrätt;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 287, i anledning av väckta motioner angående slopande av markegångs-sättningen;

nr 293, i anledning av väckta motioner om utökning av arbetstiden för be-fattningshavare i statens tjänst; och

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt sak-kunniga i akademiska befordringsärenden;

från andra lagutskottet:

nr 291, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-ordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., såvitt angår förord-ningsförslaget, *dels ock* i ämnet väckta motioner; och

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kungörelse om hänförande av vissa bilar till fordonstypen motorredskap m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggs-stat II till understöd åt fiskare jämte i ämnet väckt motion.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*, nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 269, med förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6, m. m.;

herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*, nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 268, med förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen;

herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*, nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 270, med förslag till ändring i vissa delar av tryckfrihetsförord-ningen m. m.;

herr *Senander m. fl.*, nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verk-samhet; och

herr *Lundstedt*, nr 281, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260.

Dessa motioner bordlades.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Johansson</i> i Norrfors	under 4 dagar fr. o. m. den 30 maj,
» <i>Gezelius</i>	» den 29 maj,
» <i>Olsson</i> i Rödningsberg	» 3 dagar fr. o. m. den 1 juni och
» <i>Lundstedt</i>	» den 29 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Sune Norrman.